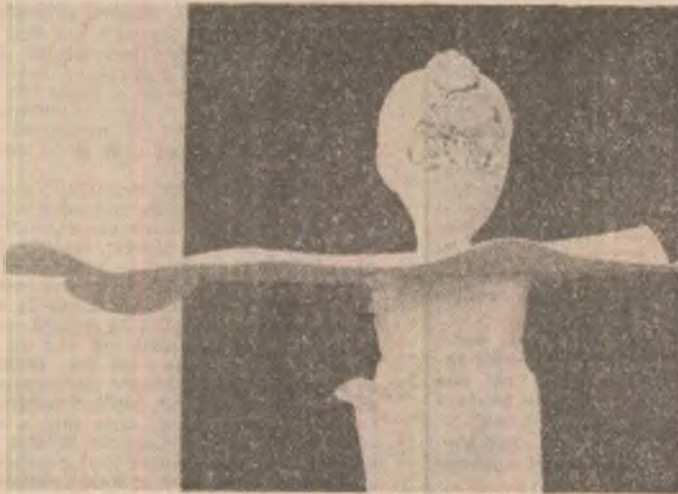

Confuzia continuă

despărțirea apelor de uscat produsă înăuntrul Frontului Salvării Naționale în urma recentei Convenții, în loc să limpezească lucrurile parcă mai mult le-a tulburat, cel puțin pentru marea majoritate a feseniștilor de rind, care se văd în situația de a schimba confuzia rezultată din eclecticismul compozițional și dispersia ideologică pe confuzia provocată de descoperirea incompatibilităților între cele două opțiuni majore. Confuzia e sporită și de faptul că simpatizanții partidului „emanat” nu izbutesc — cei mai mulți — să vadă în ruptura din Front altceva decât consecința unei dispute personale între fostul „lider național”, dl. Petre Roman și „intemeietorul” partidului, dl. Ion Iliescu. Momentul opțional în care se află acum membrii FSN-ului nu pare a fi ghidat de considerente ideologice, de diferența de platformă între cele două aripi, ci de simpatia pentru unul sau celălalt dintre lideri. Încît ar fi o naivitate să ne inchipuim că partizanii dlui. Roman ar fi minajați de idealurile democratice, anticomuniste, înscrise în moțiunea grupului „Viitorul azi” sau că partizanii dlui. Iliescu ar fi cu necesitate nostalgici ai comunismului sau conservatori rigizi. E mult mai realist să credem că și într-o tabără și în cealaltă se pot găsi, ca și pînă acum, și democrați și comuniști, și reformatori și conservatori, și spirite verticale și spirite de bambus. La o analiză mai amănunțită s-ar putea, cred, dovedi că împărțirea de astăzi a Frontului e mai puțin una de substanță, în sensul că o anumită substanță s-a tras într-o parte, iar o altă substanță în cealaltă parte, și mai mult una pur formală, în sensul că aceeași substanță a fost tăiată în două, rămînînd în fiecare parte tot ea. Sînt convins că tehnocrații din conducerea aripii Roman au intuit acest caracter amăgitor al rupturii. Ca dovadă invoc insistența cu care atît dl. Petre Roman, cit și ceilalți membri de frunte ai grupului său pun în lumină principiile programului lor politic, făcînd, în acest sens veritabilă operă de pedagogie politică pentru cei interesați, în primul rînd pentru cei care au aderat la acest program. Cealaltă aripă, neintînd respectivul caracter al rupturii și avînd, la vîrf, oameni mai puțin pregătiți politicește se mărginesc să emită lozinci în vechea limbă de lemn și să evoce autoritatea istorică a liderului lor, cu toate că, pînă acum cel puțin, dl. Ion Iliescu n-a făcut nici o declarație de adeziune la formațiunea care îl revendică. Abia în clipa cînd majoritatea feseniștilor, din FSN ca și din FSN — 22 decembrie, va realiza natura profundă a despărțirii vom putea vorbi de o limpezire adevărată a opțiunilor. Ce știm e că, atunci cînd se va petrece, vom fi martorii celor mai surprinzătoare — prin radicalism — mutații cu efecte asupra întregului eșichier politic al țării.

Reproducem în acest număr lucrări ale artistei ceramiste Daniela Făinis, prezentate, recent, în cadrul unei expoziții de debut la Galeria „Simeza”.

Requiem

Seară de singurătate
în compania unui mort necunoscut
cel ce a fost ta'ăl contabilei mele
plutind pe un cer inventat clipă de clipă
în simțul meu lipsit de profunzime
ca un rînd șters cu tempera alb

bărbat trăind pentru mine
doar prin referiri întimplătoare ale altcuiva
alteritate fantomatică
rație de neant
în doze homeopatice negarantate
mai degrabă umezeala dîntre ușile duble
unde praf și noroi coexistă împotriva
oricărui anotimp

de ce o desprindere din creier
te doare
nimeni nu poate fi singur în gloria
neputinței
te-am chemat pentru că ai murit
ca oglinda care reflectă peretele
pînă i se ia argintul și descoperă apropierea
unui alt perete
te-am chemat pentru că nu te cunoscusem
ca orbul intuind mina statuii
prin învălmășeala de carne și cuvinte

Constantin Abălușă

FAPTELE SFINȚILOR APOSTOLI din NOUL TESTAMENT

într-o nouă versiune românească aparținînd arhimandritului Bartolomeu Valeriu Anania

ÎN PAGINA A 11-A

TRANZIȚIA POLITICĂ ACTUALĂ

Eseu de Caius Dragomir

ÎN PAGINA A 12-A

13
întrebări
pentru...

Gheorghe
Grigurcu

ÎN PAGINILE 8 ȘI 9

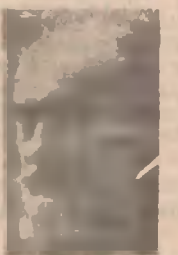

PAMFLETE de JAROSLAV HASEK

ÎN PAGINA A 16-A

cronica
edițiilor
NICOLAE
IORGA —
O viață
de om
văzută din
interior

ÎN PAGINA A 4-A

semn

Virgil

Între invitațiile, aruncate de-a valma, ale editurii Omega, la lansarea volumului Libertate de André Varenna, un plic pe care scrie „Virgil Mazilescu”. Mă uit și nu mi vine să cred: mai este cineva pe lumea aceasta pentru care Virgil Mazilescu n-a murit. Fericita întâmplare cu editura de mai sus îmi reaminteste ceea ce era cit de cit să uit: la 11 aprilie, Virgil Mazilescu ar fi împlinit 50 de ani. Dar nu i-a fost dat să fie semicentenar, în timpul vieții. Căci, iată fișa bibliografică a poetului Virgil Mazilescu: născut la 11 aprilie 1942, mort la 11 august 1984, autor al volumelor: Versuri, în 1968, Fragmente din regiunea de odinioară, în 1970. Va fi liniște va fi seară, în 1979, antologie în colecția „Hyperion”, Guillaume, poezii și administratorul, în 1983. Citeva traduceri de proză, terminate și tipărite, precum și traducerea lui Michel Deguy, începută, neterminată și — deci — netipărită. În 1991, la editura Albatros, în colecția „Cele mai frumoase poezii”, apare volumul întoarcerea lui Immanuel.

N-a fost un om fericit. A fost sărac, a iubit, a băut. El a scris „hei fratele meu ucigasul meu dumnezeul meu”. El a scris „toate astea vor veni mult mai târziu și

atunci fiind vor începe să vină / nu se va mai sfârși niciodată, nuuuuu, niciodată. / ca soarele negru al melancoliei? ca soarele negru al melancoliei”. El a scris „demult (alaltăieri) cu ce pasi am pornit” și „nu încapă indoiăla sintem fericiti ca trestia”.

În anul următor morții lui Virgil, a murit și Marius Robescu. Cu cițiva ani înainte, în 1981, un poet mai puțin cunoscut, din aceeași generație, Alexandru Grigore („Vămile morților se înclină, / tainic ca aburul ierbiilor în vânt. / Sint singur și-aștepț pe colină / clopotul magic al focului o, încă mai sint”). Ei, și ceilalți, atitția, adăugați strămoșilor lor, literari sau nu, cuvintele lor rinduțe alături de alții și alții, dar puțini își mai aduc aminte...

Virgil Mazilescu nu a fost decit redactor la „România literară”. Nimic altceva în lumea aceasta. L-a vizitat, spre sfârșit, pe Ion Mureșan, într-un sat din Sălaj. A trecut atunci și pe la un cenaciu cu tineri de faimă (de n-ar fi fost decit I.M. și tot !) la Belean. Pe urmă l am văzut din ce în ce mai rar, pină cind s-a dus la Cernica, unde stă și astăzi mormintul lui, aproape de o fintină și de un arbore imens. Poetii care au urmat după el au păstrat poate ceva din lipsa lui de supunere la dogme.

Îmi pare rău numai că n a apucat să vadă căderea lui Ceausescu și a comunismului. Ar fi fost fericit.

Helena Mălănciolu i-a dedicat un poem care începe așa: Plouă, acum Virgil începe să bea apă / și face teorii că apa nu e rea / Sita el foarte bine ce băutură este / Și cită vreme va avea s-o bea”.

Au trecut cincizeci de ani de cind Virgil Mazilescu a început să fie și aproape opt de cind nu mai e.

Nicolae Prelipceanu

Vorbete de pe corabia
lui Sebastian

● DUMITRU TINU: „Aparent, prin acțiunea declanșată în virtutea stării excepționale, Mircea Snegur a intrat într-un tunel fără ieșire”. (Adevărul) ● UN PURADEL DE BINE: „La recenta inaugurare a Ambasadei SUA din Chișinău, Președintele Moldovean Ales, Mircea Snegur s-a exprimat, în cuvinte calde și bine simțite, pentru dezvoltarea și pe viitor a tradiționalelor relații moldo-americane. Invers s-o fi zicind americano-molde?” (Academia Cațavencu) ● ALEXANDRU ȘTEFĂNESCU, veteran de război, Suceava: „Ceea ce nu au reușit imperiul otoman și cel austro-ungar în cîteva secole de asupra și stăpînire a fost pe cale să înfăptuiască imperiul țarist și apoi cel comunist într-o perioadă istorică relativ scurtă și prin aplicarea consecvență a unei politici cu adevărat diabolice”. (Zig Zag) ● DAN STANCA: „Să sperăm că nu este nici un scenariu pentru a salva FSN-ul de la distrugerea totală. Să sperăm că, în sfârșit, a triumfat partea «bună» a Fronului dacă a existat așa ceva”. (Tineretul liber) ● GEORGE STANCA: „Au fost invocați (la Convenția FSN, n.n.) Goebbels, Bismark, Badea Gheorghe din Hobița, Tolstoi, Slavici, Dumnezeu, Ion Iliescu, Marea Schismă din 1054, Bush, Perestroika, Ana Pauker, Dezastrul din agricultură, Cursuri de energetică, Piața Universității, Punctul 8 de la Timișoara, Ungurii, Comuniștii, Shakespeare, Theodor Stolojan etc.” (Expres magazin) ● ADRIAN PÂRVU: „Frontul bintuit de febră spaniolă.” (Zig Zag) ● CUVÎNTUL: „Capra președintelui Iliescu a murit”. ● MIRCEA MIHĂIȚESCU: „Presa a scris, vreme de doi ani, că dl. Iliescu e protagonistul perestroikăi de Dimbovița. Din păcate, ne-am înșelat cu toții. Dl. Iliescu e doar un obedient breișevist, care a preluat de la înaintași totul, inclusiv — pe dos — doctrina independenței limitate”. (România literară) ● CORNELIU BU-

ZINSCHI: „Omul nou a votat în 20 mai 1990 ca să profereză democrația cea mai mutilată din țările est-europene, începînd cu vinătoarea de oameni, televizată în decembrie '89 și continuînd cu vinătoarea celor patru mineriaide”. (Alianța Civică) ● MIRCEA FLORIAN ȘANDRU: „nu cred că va mai fi posibilă, ca pină acum, intrarea în Parlament, pe ușa din dos, a unor formațiuni care n-au participat, s-au n-au avut cîștig de cauză la alegeri”. (Tineretul liber) ● Un simplu CETĂȚEAN: „În parlament se fură”. (Zig Zag) ● ION M. IONIȚĂ: „Adresa din str. Toporași nr. 45 nu a însemnat pină acum nimic în conștiința politică românească. De ieri, însă, ea și-a căpătat locul ce i se cuvine. Aici, într-o frumoasă grădină sub soarele primăverii, dl Ion I. Brătianu, președintele Uniunii Liberale Brătianu, a oficiat ritualul însămințării celebrilor lui cartofi electorali.” (Adevărul) ● TIBERIU BUIA: „Dimeșteata” nu încearcă să lămurească în ce constau totuși diferențele”. (AZI) ● ILIE NEACȘU: „I-am spus lui Radu Theodoru, care este din născare un om curajos, drept și ferm, un mare om, un mare scriitor și un mare patriot (și un mare corăbier, n.n.), că trebuie să ne stăpînim nervii, să-i lăsăm la garderobă pentru că, prin intermediul micilor ecrane, noi vom reprezenta Romîni a, și nu doar revistele noastre «incriminate», «Europa» și «România Mare»”. (Europa) ● FILIP FLORIAN: „Vadim Tudor, cel mai inculpat fiu al poporului”. (Cuvîntul) ● CORNELIU VADIM TUDOR: „De ce nici o voce nu tună la Președinție, la Guvern sau în Parlament, ca să tragă alarma că fiecare pas în mocirla așazăise democrației occidentale înseamnă o îndepărtare condamnabilă de viața adevărată, de nevoile și dramele acestui popor?”. (România Mare) ● ANONIM: „Vine luna lui aprilie la Mankyonde unde s-a născut președintele Kim In Sen, marele om al poporului coreean”. (Europa) ● Din Socialistul nu am putut cita nimic.

Petre Stoica

dictatura personală

Doi jandarmi

Marasul moral face ravagii. Mitologia virtuții încetează, pe zi ce trece, să mai fie recunoscută în România, post-revoluționară: Puterea retrogradă, cristocomunistă, incurajează „forțele obscure” și întreține anume confuzia și haosul, lipsa de scrupule, calomnia și pe toți cei ce-i servesc interesele, indivizi vulnerabili, ușor de manipulat, cu un trecut dubios, vinovat neasumat, selecționați ca atare, o adevărată mafie, „intelectuali” indeosebi ce nu sunt dispuși să stea deoparte, să se căiască pentru păcatele făcute în numele Securității sau P.C.R., ci vin, cu o neobrazare incredibilă, răsplătiți la întâmplare, fie și cu o funcție simbolică, vin să calce pe cadavre, să murdărească și azi ce a rămas nemurdărit, să semene discordie, să mintă, să falsifice, să te scirbească pină și de tine însuși...

Vă asigur, îmi fac muștrările cuvenite de conștiință că ocup spațiul tipografic, iată, aici, cu trădările de caracter ale unora dintre „scriitorii tineri”, foști „colegi”: dar vine o vreme cind se aduc, știți dumneavoastră, călimările și se fac socotelile... Dacă tot am fost provocat să cobor, forțat, atit de jos, pină în groapa cu foști balauri colaboraționiști, vă rog să aveți pacientă în tribune: nu am nevoie de aplauzele sau flucirăturile dumneavoastră, vreau doar să vă arăt, lupțînd pentru păstrarea onoarei, onest, care mai e starea conformismului în rîndurile breslei noastre neculpațilizate, care mai e puterea și slăbiciunea mea de fost naiv „rezistent al totalitarismului”, după cum mi se recunoaște sau „disident provincial”, cum doțiți, sărac și curat, și de ce soartă am eu azi parte...

Vă amintiți, în legătură cu flagrantele calomnii proferate, nedemn, în articolul „Pe ocolite” (Contrapunct 8/13 martie, de ziua națională a Ungariei — simplă coincidență !) de Elena Ștefi, fost „jandarm propagandist P.C.R.” și actual „jandarm contra-naționalist”, pină una, alta : e a patra săptămîină cind aduc argumente în acest sens — vă rog să mai suportați „afrontul” illogic o săptămîină ! Așadar, articolul meu pretins „antimaghiar”, „Curs de anatomie sufletească”, un articol revoltat, de reacție la o tragedie singeroasă inter-etnică și nimic altceva, scris, cică, aberant, „la cererea domnului Măgurea-

nu” (deși nu exista S.R.I. și dominația s-era un oarecare pe atunci) și apăru, chi-puile, cind „nu avuseseră încă loc «evenimentele» de la Tigru Mureș”, deși articolul meu a fost publicat în „Contrapunct” la 30 martie 1990 și începea astfel : „Nu pot încicăm să-mi desprind gîndul de la filmul acela (de televiziune) de la fața locului, întimplător, irlandez, făcut de la o fereastră a Hotelului Grand din Tg. Mureș, cu atrocitățile de neînchipuit din 20 martie 1990, groaza și ura, bitele și linșajul ! Cuțitele și neofasciștii democrației abia instalate... Ce blestem ! Să nu ne putem bucura de libertate, de fapt. Ce se întâmplă cu noi ?”, ag putea să citez articolul acesta cuvint cu cuvint, fiind perfect justificat, valabil, din păcate, în tot ce conține și azi, cind alt gen de separatiști insingerează Basarabia... Așa stînd lucrurile, negru pe alb, nu se poate să nu vii să te întreb : în definitiv, de ce oare E. Ștefi a țînut, după doi ani, să dezgroape acest articol al meu și să mă împoaște cu noroi, să deturneze, premeditat, sensul lui și să inventeze cai verzi pe pereți ? Ghici ciupercă...

Liviu Ioan Stoiciu

P.S. Ar trebui să fiu amuzat ? Nerușina-re imbecilă nu are marginii... Un biet circar (în viața anterioară o fi fost cine humorist), autor de jalnice delatțiuni „publicistice”, Hanibal Ștănculescu, angajat de mine, culmea cinismului, „recomandat de colegi” (după apariția S.R.I.-ului, acum seama), la redacția „Contrapunct”, în primăvara anului 1990, deoarece trebuia neapărat să am în preajmă un ochi vigilent, un provocator de tip securisto-comunist de ultimă speță, cu vechi state de „sef la personal” și „subsef la dosare”, cadrist ceausist pină la 22 decembrie 1989, vă dați seama, reactivat „spiritual”, care să mă păzească (o dată ce abia mă retrăseseam, scribit, pe nepusă masă din fruntea C.P.U.N. Vrancea și Parlamentul Provizoriu atunci, și redevenisem un pericol ! Mereu l-am bănuț pe domnul Virgil Măgureanu în spațele acestei manevre, mai apoi, de ce să nu recunosc ! De „securitatea” lui Gelu V. Voiculescu nu aveam pe atunci conștiință), un biet circar puș să facă diversivene, infiltrat în modul cel mai „colegial fraudulos” și suspect cu puțință, după cum aveau să evolueze lucrurile, terorizante după radicalizarea scrisurii mele la „Contrapunct”, cum spun, un asemenea Hanibal, neisprăvit, vine să mă judece (cu dreptul Diavolului ?) și să mă batjocorească „la mișto” azi iar (în „Contrapunct” 11/92) : Doamne, ce naiba să-i zic ? Să-l întreb ce grad mai are ? Dacă e, totuși, „sănătos la minte” ? Sau să-l repeț, jenat, cu „Marș, potaie !” ? Nu, regretînd profunda mea aversiune față de asemenea indivizi, și zic atit : ești prea mizerabil, prea compromis, un nemernic oarecare, un „humanoid” (după propriul lui vocabular) prea bolnav de epidemia spurcării post-revoluționare și prea mărunt sufletește să te bag în seamă, veți fi observat ! E bine să se știe... De altfel, cine, neduplicitar, te poate băga pe tine în seamă, chiar dacă te arăți azi cu părul schimbat, H. Ștănculescu ; un sârman nevertebat neocomunist...

(va urma)

rib INTERNATIONAL

RIB INTERNATIONAL S.R.L.
bd. Magheru 1-3, et.5 BUCUREȘTI, Tel:151.930, Telex:10.557, Fax:120.968

VĂ OFERĂ EN-GROS URMĂTOARELE PRODUSE DIN IMPORT:

DIN REPUBLICA FEDERATIVA CEHĂ ȘI SLOVACA, ÎN EXCLUSIVITATE PENTRU ROMÂNIA:

- GAMĂ COMPLETĂ DE OBIECTE DIN STICLĂ, TIP CRISTAL BOHEMIA, INCLUSIV CORPURI DE ILUMINAT.
- GAMĂ COMPLETĂ DE ARTICOLE DE MENAJ DIN STICLĂ TERMOREZISTENTĂ.
- GAMĂ COMPLETĂ DE ARTICOLE DIN PORTELAN

GAMA COMPLETA DE PRODUSE DIN MATERIAL PLASTIC. (FEȚE DE MASĂ, PUNGI SACI ETC.)

- MERCERIE
- PAPETĂRIE
- RECHIZITE ȘCOLARE ETC.

**PREȚURI AVANTAJOASE
LIVRARE RAPIDA**

A ÎNVESTI, ÎNVESTIRE

Cartea este scumpă, prețul ei a crescut, fiindcă nu este socotită un articol de primă necesitate, ca piinea, și legea nu o protejează, cum nu este protejată nici hirtia. Cititorii care acum doi ani făceau să dispară de pe piață, în câteva zile, cărți tipărite în sute de mii de exemplare, nu se poate să fi dorit, doar că nu-și mai îngăduie să intre în librărie. Un volum de patru sau cinci sute de pagini costa cel mult douăzeci de lei; acum costă trei sute, echivalentul a jumătate de kilogram de carne; însă omul, mai ales când are copii, cumpără mai întâi carnea și pe urmă cartea, dacă îi mai rămân bani, ceea ce e greu să se presupună.

În această privință s-au făcut multe considerații și se mai pot face, bineînțeles pesimiste. Totuși iată și ceva de altă natură:

De curind, aflindu-mă la Ploiești, între cititori atrași de apariția uneia din cărțile mele, interzisă aproape cinci decenii, unii din ei mi-au cerut autografe, cum se obișnuiește; nu țin să mă popularizez pe această cale; mă supun, din bună-cuviință și din respectul datorat iubitorilor de carte. Erau oameni de toate vîrstele, printre ei și elevi de școală, veniți fără să-și fi silit nimeni, ca altădată.

Am fost totdeauna stînjinit în asemenea împrejurări, știind că oamenii dăduseră bani pe carte, când mi-ar fi plăcut să le-o ofer de la mine, ca să nu rămînă între noi distanța dintre vinzător și cumpărător, deși nu eu eram vinzătorul; dar puteam să par, cel puțin unora, care nu știu în ce condițiuni se tipărește o carte. De astă dată sentimentul de stînjnire se agrava, datorită prețului, prohibitiv după mine, cartea costînd trei sute de lei, pe care nu poate să-și dea oricine. Și încă, trebuie să spun, era un preț calculat de

editor la limita minimă, ceea ce comercial vorbind, însemna un sacrificiu, făcut din dragoste și respect pentru carte. (În curînd, probabil cifra are să pară acceptabilă, sau chiar depășită, fără să crească numărul cumpărătorilor.)

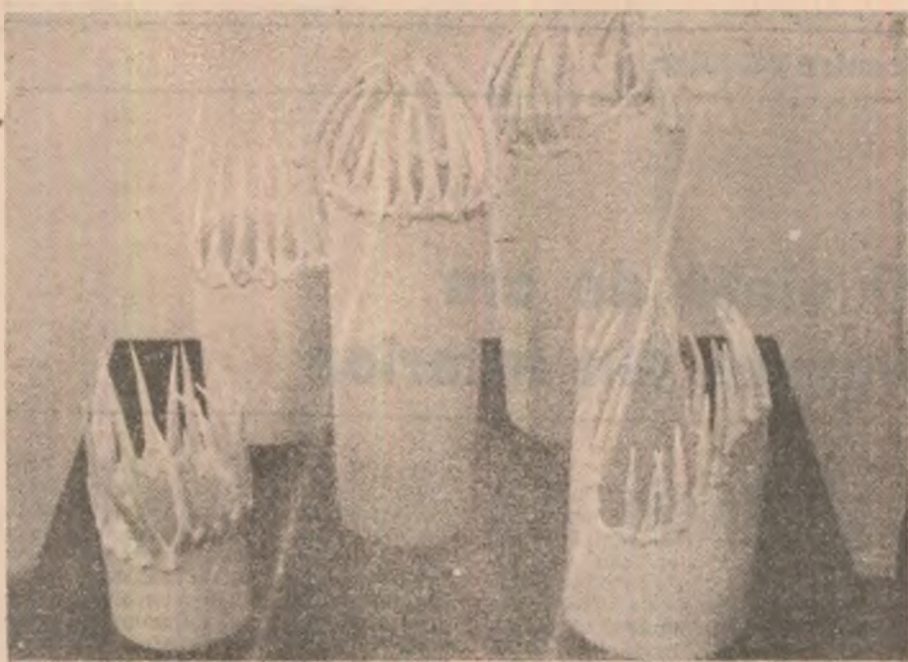
Imi venea să le cer scuze, mai ales școlărilor lipsiți de venituri în afară de ce le pot da părinții, și siliți astfel să renunțe la alte nevoi, poate mai grabnice. Între ei a venit o fată, mi s-a părut mai sărăcută decît alții, după modestia îmbrăcăminții. N-am apucat să-o văd la față și rău imi pare că nu i-am reținut numele, pe care mi l-a șoptit cu sfială; deși treaba mergea repede, ca pe banda rulantă, am avut timp să-i spun, cu ochii în carte: „Imi pare rău că ți-ai cheltuit banii!”. N-avea cum să se aștepte la aceste cuvinte, n-avea nici timp de gîndire; mi-a răspuns spontan și simplu, în timp ce îmi terminam semnătura: „Dar nu i-am cheltuit, ci i-am investit!”.

Scepticii n-au decît să ridice din umeri. Sau, și mai rău, cum mi s-a întâmplat cu cineva căruia i-am povestit în simplarea, — să creadă că fata era o mică bișnițareasă, care se gindea să vîndă cartea cu suprapreț, cum e drept că se obișnuia într-o vreme, dar nu cred că mai este posibil la prețurile de astăzi și la numărul scăzut al cumpărătorilor.

A investi e un verb rămas cu un singur înțeles, în schimb avînd multă răspîndire. Poate n-ar fi trebuit să consemnez o asemenea părere, care, pe lângă lipsa de înțelegere a unui om, d vedeste că ne-a coplesit bisnița, sub diferitele ei trepte și sinonime.

În ce mă privește, am să țin mîntre vorba fetei din orașul unde am mers prima oară la școală; prin ea mi-a fost dat să mai învăț ceva, tot acolo.

Radu Tudoran

momos

Poetul și milițianul (III)

Este greu de spus ce era în capul lui Nichita în 1977, imediat după cutremur. Nu publicase nici o carte de șase ani și scrisese o parte din „Epica Magna” pe care o citea tuturor. Plevușca se arăta entuziasmată de carte și nu numai ea. O seară la Sorin Dumitrescu s-a consumat cu fragmente din „Epica Magna” în prezența unor personaje auguste: Alexandru Paleologu și Andrei Pleșu. Andrei Pleșu era un tinăr bărbos, deja corpulent, specialist în pictura lui Sorin și în urcarea drumului spre Păltiniș. Alexandru Paleologu „spărsese” toate normele comuniste „polemizînd” cu Ivasiuc înainte de cutremur despre marxism, iar ca editor se chinuia să publice romanul unui fost activist dobrogean al cărui nume îmi scapă. Romanul se chema „Măgarul și Ana” și cred că a apărut într-un tirziu. Prezența lor ca invitați de onoare îl măgulea pe Nichita, dar mai ales pe noi, plevușca. Onorurile casei le îndeplinea actuala doamnă Dumitrescu, pe atunci

poreclită Tândica. Dumnezeu nu coborise încă printre noi, dar citeva substitute aveam: votca, poeziile lui Nichita, mone-de și femei, cîntecele lui Sorin, dar și picturile lui. Fiind nou în „zonă” și foarte timp în același timp, nu știam că Paleologu e francmason, și că va ajunge ambasador, că Pleșu va fi ministru, iar Sorin omul lui Dumnezeu și al lui Marian Munteanu.

Unul peste altul erau așezați de dușumeaua unei vile florentine din zona Obor. „Epica Magna” părea să ne unească, virtuțile nu contau, Dumnezeu nu coborise încă pe Calea Moșilor, iar a fi fost în presa comunistă vizaviul lui Ivasiuc părea maxima reușită în acea vreme. Vocea inimitabilă a lui Nichita ne unea în ticăloșie și visare. Chitara lui Sorin și femeile care ne iubeau atunci ne făceau să credem că sîntem nemuritori. Astfel am petrecut o seară, mai multe. Dincolo de chitară, Sorin ne arăta picturile lui. Pinze imense și negre pe care erau desenate ciobane descărnate, unelte ale diavolului am putea spune astăzi în cunoștință de cauză. Pentru a scăpa de obsesia acestor „unelte” drăcești am hotărît să plecăm la mare. „Epica Magna”, prima carte a lui Nichita din seria Sorin Dumitrescu, nu era încă gata, dar în mintea diavolului totul era gata de mult. Trebuia însă să mergem la mare unde ne aștepta ca un antihrist, în pantaloni scurți și picioarele goale, încă tinăr și întunecat la privire, Alexandru Paleologu.

Ștefan Agopian

minimax

Democrația sinucigașă (III)

Întreaga istorie post-decembristă a României se caracterizează prin imposibilitatea constituirii unei/unor elite politice autentice ceea ce nu numai că blochează o evoluție democratică a societății ci, de asemenea, nu permite nici măcar funcționarea autoritară a unui sistem politic hibrid, alit instituțiile democratice, transplantate, cit și exercitarea drepturilor și libertăților cetățenești prelungind de fapt agonia totalitarismului. Dacă se încearcă o anamneză a acestui sindrom, aleggerile din mai '90 sînt un prim moment semnificativ, evoluția ulterioară nefăcînd decît să expliciteze și să (re)-confirme diagnosticul. Manifestîndu-se cu entuziasm la vremea respectivă în postura (pentru mulți inedită) de electorat, populația României a ales și astfel a legitimat atunci nu neapărat o formațiune politică cu un anumit program ci mai degrabă a dat un vot de încredere în alb unui tandem ce s-a impus prin comparație cu odiosul și sinistru. Se vedea astfel cît privește marea majoritate socială o atitudine politică marcată îndeosebi de afect, disponibilitățile preexistente în această privință fiind întărite și prin specificul campaniei electorale. După mai bine de doi ani lucrurile nu s-au schimbat prea mult și starea politică a societății acuză, în continuare lipsa unei/unor elite politice, simptomatic fiind nu doar că nu s-a înregistrat un progres, ci, dimpotrivă, că șansele constituirii unei/unor elite s-au redus. Deși, în principal, este rezultanta stilu,

lui de guvernare practicat de actuala Putere, premisele acestei situații se regăsesc în trecut, tocmai pentru că unul dintre miturile de bază ale propagandei comuniste a fost cel al antielitismului așa-zisei orînduirii socialiste/comuniste. Că realitatea socială era în flagrantă contradicție cu propaganda și în această privință, știa toată lumea, ba chiar Partidul mereu se revolta cu ipocrizie împotriva inegalităților și privilegiilor, la fiecare congres toarășii propunîndu-și iarăși și iarăși ca obiectiv major omogenizarea socială. Și totuși, în pofida unei stratificări sociale amintind de structuri feudale asiatice, mitul egalității (șanselor) funcționa, întret nut de propagandă dar și de primenirea nomenclaturii cu tineri curați la dosar, racolați și promovați după criteriul disponibilităților persoane întru slujirea obediență a Partidului. În plus, evoluția sau, mai bine zis, involuția din ce în ce mai evident aberantă a României pe vremea ultimului dictator, a fost de natură să conserve în stare latentă mitologia politică socialistă/comunistă, așa cum foarte exact s-a putut sesiza într-una din primele declarații ale dlui Ion Iliescu cînd domnia sa deplinea cu o sfință indignare compromiterea idealurilor socialismului de către Ceaușescu. Disocierea între stalinism/maoism/ceaușism ori alte isme, pe de o parte, și marxismul autentic, pe de altă parte, constituie tocmai principiul manevrei tactice de recuperare și reutilizare a mitologiei socialiste, presupusă fiind și mizîndu-se pe permanența ei, a mitologiei, în aspirațiile confu-

ze ale unei majorități sociale cu mîntea și cu sufletul mutilate prin educație și propagandă. Or, dacă desconsiderarea în genere a elitei este una dintre componentele acestei mitologii de larg consum, ea se și impacă foarte bine cu aprecierea negativă a politicului, predispoziție utilă Puterii pentru a contracara manifestarea de facto a principiului pîrripartitismului. Nu întîmplător ambii lideri emanați declarau în perioada puoverelor revoluționare că nu sînt oameni politici deși, cel puțin în privința unuia, biografia-i îl contrazicea, vorba ceea, fără puțință de tăgadă.

Odată acceptate însă standardele politice occidentale (condiția ajutorului economic), s-au creat premisele formării unei/unor elite politice care, definindu-se ca adjuvant(e) al(e) voinței generale, să aibă în raport cu aceasta din urmă o triplă funcționalitate diferențiată: să o expliciteze, să o reprezinte și să o aplice, partidul urmînd a fi forma de organizare iar libertatea presei o condiție hotărîtoare. Avîndu-se în vedere nivelul cultural general al societății, dar mai cu seamă cel al culturii politice, rolul elitei politice în această perioadă a fost decisiv la fel după cum o bună parte din responsabilitate i-a revenit întregii intelectualități.

În aceste condiții, firesc, tehnicienii puterii i-au conferit F.S.N. rolul de elită politică, totdeauna, în faimosul C.P.U.N., condus cu priceperea vechiului activist profesionist, dimensionarea cadrului legislativ a fost făcută de o așa manieră încît să fie reduse la maximum șansele coagulării altor elite concurente. Astfel, inflația de partide, provocată cu bună știință și cu multă cheltuială a rodit și mai rodesse încă obținîndu-se un dublu efect; un efect imediat: obstructionarea reafirmării partidelor istorice sau a altor partide de reală opoziție, dar și un efect insidios cu bătaie lungă: compromiterea pluripartitismului. Concomitent și corelat, propaganda (îndeosebi prin televiziune) și diversiunea au implinit lucrătura C.P.U.N. F.S.N. s-a impus în pofida componenței sale și a tuturor reflexelor evident comuniste în timp ce partidelor din opoziție le-au fost „lipite” etichetele politicianismului,

extremismului, trădării naționale și, în plus, infestarea lor cu „oameni de bine” s-a resimțit mereu, fie prin dezertări sau scindări spectaculoase, fie, încă și mai grav, prin adoptarea în momente critice a unor atitudini contrare imperativului unității anticomuniste. Lovitura, marea lovitură în această privință avea să fie dată, vorba lui Lenin, în veriga slabă: onorabilul P.N.L. cu onorabilul său șef în privința căruia se confirmă acum pînă și cele mai greu calificabile bătăneli. În ce privește intelectualitatea, procesul (auto)anihilării ei în mare parte e de încă mai complex, coruperea de către Putere interferînd cu efecte și carențelor morale acumulate și despote de-a lungul întregii perioade comuniste. „Pătura intelectuală — scrie undeva Miguel de Unamuno — este împărțită în două categorii: de-o parte diletanții, de cealaltă pedanții.” Cum se zice, trist dar adevărat. Însă inevitabil incomplet deoarece Unamuno nu avea cum să cunoască la ce performanțe poate ajunge comunismul, cuvenindu-se o continuare la „Gîndirea captivă” a lui Czesław Miłosz pentru vremea post-totalitară.

În fine, desăvîrșirea confuziei și confirmarea faptului că în România totalitarismul se resimte încă prin imposibilitatea afirmării unei elite politice, s-a produs odată cu spargerea Frontului. Dar avantajul potențial creat astfel în favoarea Opoziției are puține șanse de a fi valorificat electoral, pe lângă manevra P.N.L. intervenînd și faptul că Puterea a reușit să mențină atitudinea negativă față de politică și oameni politici. Prețul acestei reușite este însă foarte mare căci el se compune din desconsiderarea în continuare a autorității Statului corelat cu vulnerabilitatea societății la tot felul de isme ce-și pot găsi audiență în condițiile dezorientării culturale-spirituale.

8 aprilie 1992

Șerban Lanescu

O viață de om văzută din interior

În autobiografia sa *O viață de om. Așa cum a fost*, atât de amănunțită în evenimente și mărturisiri privind domeniul public al vieții sale, acel științific sau politic. Iorga este în schimb de o mare discreție — de altfel caracteristică — asupra domeniului privat, al vieții de familie. Foarte vagi aluzii, risipite ici și colo într-un text clocontind de dinamism și de preaplînul unor activități care ar fi umplut două sau trei existențe, nu una singură, trimis în această carte pasionantă la o existență intimă ale cărei meandre le putem doar bănuși. Apare, din aceste elemente discrete, semnul unei crize și al unei înnoiri în preajma acestui sfârșit de secol în care călătoria la Haga, din 1899, i se înfățișează ca „o ultimă călătorie înainte de ceea ce socot o nouă epocă în viața mea” (I, 294). Apăruseră semne ale nemulțumirii; ce era mai grav pentru el, aceste nemulțumiri îl împiedicau să lucreze. Era un moment important și complicat în existența sa, anul 1899 prezentându-se mai ales ca o răscruce făcută din lucruri amestecate: îi apar câteva lucrări prețuite, *Chilia și Cetatea Albă*, obține premiul Academiei, are bucuria de a stabili paternitatea stolnicului Cantacuzino asupra cronicii considerate până atunci anonime. În același an însă îl moare un copil, se conturează tot mai precis adversitatea vechii „școli” de istorie în cadrul Academiei, cu Tocilescu. Urechea și chiar Hasdeu, i se refuză drepturi materiale care i se cuveneau, strimtorându-l. În vara acestui an începe celebra serie de articole din *L'Indépendance roumaine* unde face procesul moral și intelectual al contemporanilor, inclusiv al colegilor mai vîrstnici din Academie care se răzbuună votînd, în martie 1900, o adresă jignitoare, reprobind „purtarea necuviincioasă a d-lui membru corespondent N. Iorga”. Era deci o perioadă de crîncenă încordare și de efort, în care neobositul luptător, aspru cu el și cu ceilalți, avea nevoie de sprijin necondiționat. Acest sprijin neprecupețit, cu atât mai necesar în momente de încordare și

de criză, nu-i mai este oferit în propria sa casă și procesul erodării relațiilor din familie, mai vechi probabil, cu antecedente explicabile de altfel pentru un soț mereu ocupat și foarte pretențios, intră într-o fază decisivă. În iunie 1900, Iorga depune acțiune de divorț și pleacă din București, unde „am dus-o tot mai prost, cu insomnii și fel de fel de năcazuri”, înfi la mănăstirea Neamț, apoi la Brașov, pentru a-și găsi liniștea și a putea încheia manuscrisul lucrării pregătite pentru un concurs anunțat de Academie: *Istoria literaturii române din secolul al XVIII-lea*. La Brașov își găsește locuință peste drum de casa părinților unui coleg și prieten mai în vîrstă, pentru care a arătat întotdeauna o prețuire deosebită: Ion Bogdan. Aici, „într-o odăiță din fața casei familiei Bogdan, avînd ca vecin pe un profesor german de limbi române care, ca să facă practică de românește, se certa în zori de zi cu cocoșul”, își regăsește echilibrul și puterea de lucru, și chiar îndrăznește să facă timide planuri de viitor pe care i le împărtășea prietenului Ion Bogdan în iulie 1900: „La amiază și sara mai văd ceva lume: merg la voi, la Bărsan, care e un om de aur, mă cobor în oraș. Sufletește m-am însănoșit și am să fiu tot omul de-nainte. Iar dacă mi-o găsi o femeie bună, am să fiu și mai harnic și mai liniștit în lucrul meu de pînă acum”. „Femeie bună”, cum zice el moldovenește, își va găsi foarte curînd și chiar în casa prietenului său: pe Ecaterina Bogdan, sora lui Ion Bogdan, a lui Gh. Bogdan-Dulcă, a foarte promițătorului Alexandru Bogdan (autorul unei teze despre metrica lui Eminescu, susținută la Leipzig, mort la începutul primului război mondial) și a altui universitar, profesorul Ștefan Bogdan, de la Facultatea de medicină din București. Înfi-ripat, probabil, în timpul acestor scurte vizite de care amintește Iorga, sentimentul se adîncește și se fixează foarte repede, căci la începutul lunii august, cînd Ecaterina (Catinca pentru familie) pleacă la Turnu Severin, la un frate, lăsa în Brașov un îndrăgostit ne-

consolat. Din această perioadă foarte scurtă, din august 1900 pînă în ianuarie 1901, în preziua căsătoriei, există o sută treizeci și una de scrisori ale îndrăgostitului, trimise cîte una sau chiar cîte două pe zi, din orice loc îl duceau preocupările și neastîmpărul cunoscut, din Sibiu, Brașov, București, Iași, pentru a-i face o curte grațioasă și înduioșătoare totodată și a-i reaminti zilnic, în versuri și în proză, că nu acceptă decît un răspuns afirmativ la declarația și cererea sa în căsătorie. Și, după o ultimă criză de nehotărîre și neîncredere, în decembrie 1900, cerul se înseminează peste căsnicia ce va începe în februarie 1901 și despre care Iorga va scrie așa de frumos în autobiografia pomenită: „împună cu noua stăpînă, intrase norocul în casa mea” (II, 15).

Acest pachet de scrisori, căruia i se adaugă altele pînă la un total de trei sute treizeci și cinci, reprezintă corespondența lui Iorga cu soția (în cîteva cazuri se adaugă și răspunsurile Catinicăi sau ale unor copii) în decursul celor patru decenii de viață comună și colaborare, căci nu numai o „femeie bună” și-a adus istoricul din casa Bogdanilor din Brașov, ci și un colaborator de prima mînă, căruia îi relevă nu o dată meritele, o adevărată soție, „tu, care esti atît de identificată cu tot ce gîndesc și fac” cum îi scrie într-o frumoasă scrisoare de bătrînețe, în febr. 1939. Ea este publicată acum într-un volum deosebit de interesant și de bogat, de către remarcabilul istoric care este și nepotul lui Iorga, colegul nostru Andrei Pippidi, cu adnotările necesare care completează documentul istoric în sine, și cu introduceri ale celor șase capitole decupate în curgerea evenimentelor, care completează și explică documentul moral, psihologic și sentimental din aceste scrisori*). Sub raport documentar, aceste scrisori a-

duc, fără îndoială, precizări și nuanțe prețioase prin faptul că vin din cursa cea mai directă și lipsită de ocolisuri; dar aceasta nu înseamnă și revelații de fapte sau motive ignorate în corespondența cunoscută sau publicistica autorului, căci Iorga nu era omul să umble cu două măsuri sau să aibă reticente în a spune ce avea de spus. Mai puțin cunoscut, firesc, este registrul casnic al vieții și raporturilor sale, nu lipsit cu totul de unduirile de umoare ale unui temperament fugos și autoritar, dominat totuși de marea și nedezmînițata sa iubire, din ce în ce mai înțelegătoare, din ce în ce mai calmă, pentru Catinca. Ciștigul este, evident, pentru viitorul biograf al istoricului care va trebui să treacă prin toate amănuntele existenței și reacțiilor sale pentru a-i înțelege personalitatea puternică, nu o dată contradictorie, neașteptate gesturi de delicatețe și gingășie și izbucniri disproporționate de orgolii sau de supărare, reproșurile arțăgoase că l-a uitat pardișul („N-am nici ciorapi, dragă!”) pentru care se simte și seamănă „al tău, părăsit”, sau rugămintele înhorbotate în nenumărate precauții cînd obiectul dorit e din categoria celor prețioase, desigur în sens intelectual („Adă, dar cu mare îngrijire, ca și cum ai duce diamantele coroanei engleze, pe Herodot, manuscriptul...”); de fapt, e de pe acum o biografie în documente intime, inteligent și discret adnotate de Andrei Pippidi și cu un umor reținut, vizibil și în introducerile celor șase capitole amintite, care sînt mai mult decît recapitulări ale principalelor elemente din corespondența astfel prezentată, utilizînd memoriile, texte inedite, scrieri redactate în epoca traversată de aceste scrisori, informații din familie pentru a schița, de pe acum, părți dintr-o carte viitoare. Este, putem bănuși din rîndurile care deschid *Nota asupra ediției*, o versiune personală din biografia lui Iorga pe care familia a constituit-o, treptat, din documente și amintiri, din impresii și atmosfera moștenită, cărora li se adaugă informația și capacitatea sintetică a istoricului de azi, pe care sperăm să o putem citi într-o zi nu prea îndepărtată. Pînă atunci, culegerea de scrisori „cătrecă Catinca” ne prezintă un material important pentru cunoașterea omului Iorga și în același timp delectabil pentru că reconstituie, într-o lume din ce în ce mai preocupată de propriul său trecut, o viață de om — a unui mare om public — văzută din interior, ceea ce o face mai umană dar nu mai puțin mare.

Mircea Anghelescu

*) N. Iorga, *Scrisori către Catinca*, editate de Andrei Pippidi, cu un cuvînt înainte de Liliana Iorga-Pippidi, Ed. Minerva, București, 1991, 287 p.

povestea vorbeii

Franțuzisme

În multimea de franțuzisme care invadează limbajul actual, o întîlnire sau reîntîlnire cu forma **cozeur** („Cozeurii își împărtășeau opiniile politice”, „Adevărul”, nr. 586, 1992, 1) nu mai face, desigur, nici o impresie; cuvîntul merită totuși puțină atenție, fie și pentru că ilustrează riscurile adaptărilor hibride. Grafia românească a preluat pronunțarea franceză (nu scriem, deci, **causeur**), dar nu în totalitate, grupul de litere **eu** rămînd să marcheze sunetul inexistent în română (vocala anterioară labială **ø**); într-un asemenea caz soluție ideală nici nu există: între riscul de a păstra tot cuvîntul cu ortografia din limba de origine (și de a-l auzi pronunțat așa cum se scrie, cu grupurile de vocale sau diftongii **au**, **eu** și cu **s** intervocalic), imposibilitatea de a transcrie sunetul impropriu românesc și improbabilitatea reducerii lui la ceva deja cunoscut (ceea ce ar da un eventual **cozer**!) — forma hibridă e un compromis explicabil — nu si fericit. Sunetul transcris în unele cuvinte franțuzești prin **eu** s-a redus în împrumuturi mai vechi la **e** (**șofer**, **boxer**), s-a păstrat în schimb în foarte

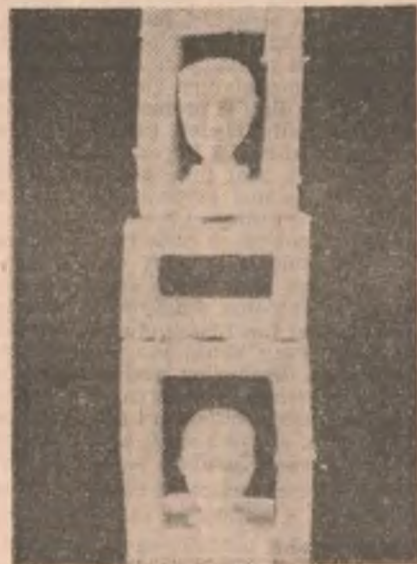
frecventul **bleu**, la care pronunțarea se păstrează diferită de scriere; poate că acest precedent a favorizat (alături de altele, mult mai puțin importante), și acceptarea grafiei lui **cozeur**.

Cu o adaptare dificilă la sistemul fonetic și ortografic românesc, cuvîntul ar fi putut să fie respins, păstrat într-o zonă periferică, de preluări absolut accidentale, a lexicului. Că nu s-a întîmplat așa o dovedește, printre altele, înregistrarea sa în DEX — ba chiar alături de a formei din aceeași familie, împrumutată tot din franceză, **cozerie**. Surpriza neplăcută din DEX e că nu se dă nici o indicație de pronunțare a cuvîntului, în afara accentuării pe **u** (ceea ce ar echivala cu recomandarea unei silabisiri de tipul **co-ze-ur**); eroarea e corectată ulterior de DOOM, care indică pronunțarea corectă a cuvîntului, tocmai pentru că ea e neconformă cu regulile generale ale ortografiei românești.

Impunerea și persistența cuvîntului (care nu e considerat de dictionar nici măcar franțuzism — dar aici poate fi vorba de o simplă omisiune), nu se explică decît prin sens; citatul recent de la care am pornit nu e prea convingător, dar multiplicarea exemplelor și a definițiilor poate ușor dovedi că locul pe care termenul s-a instalat în limbă era cu adevărat gol. Nu doar pentru „persoana care are aptitudinea de a vorbi cu ușurință, de a întretine o con-

versație plăcută” nu există o altă denumire sintetică — dar nici pentru tipul de dialog familiar, neprotocolar, agreabil și nu foarte serios. Cîmpul asociativ al conversației are în schimb în română, excluzînd împrumuturile mai mult sau mai puțin recente, o mare varietate de cuvinte, epuizînd cele mai diverse nuanțe peiorative: **vorbărie**, **flecăreală**, **pălăvrageală**, **sporovăială**, **taifas**, **taifăsuială**, **trăncăneală** etc. Sigur că între ele e o vizibilă gradatie și ierarhizare, **taifasul**, **taifăsuiala** și **sporovăiala** fiind doar ușor ironic depreciative, în comparație cu **pălăvrageala**, **trăncăneala** etc. Tot astfel, nu pot fi considerate nici măcar sinonime parțiale ale lui **cozeur** evident peiorativele **vorbărie**, **limbuț**, **palavragiu**, **guralliv**, **flecar**, **clăntău** (cărora li s-ar putea adăuga încă multe forme populare, regionale și învechite).

Nu e indiferentă structura semantică și încadrarea în sistemul limbii a cuvîntelor dintr-o anumită sferă: în cazul nostru, ignorarea „conversației a-

greabile” și viziunea peiorativă a vorbirii pot fi puse (cu prudență) în legătură cu forme sociale și cu structuri mentale.

Un succes mult mai mare și mai rapid decît al substantivului **causeur** l-a înregistrat, într-o altă zonă semantică și din cauze diferite, binecunoscutul **boutique**. Din punct de vedere lingvistic și semiotic, e interesant că respectivul cuvînt apare pe numeroase firme cu grafia franceză, dar e folosit curent (în presă cel puțin) ca substantiv comun, generic, într-o formă perfect adaptată fonetic, grafic și morfologic (prin încadrarea la neutre): **butic**. Franțuzismul s-a impus într-un domeniu, cel comercial, în care influența englezei e acum din ce în ce mai puternică, probabil integrîndu-și în sensul de bază conotația indusă de forma străină: înțelesului de „mic magazin” i se adaugă trăsătura „de tip franțuzesc” — implicînd stereotipul „eleganță, lux”; desi în franceză cuvîntul are și sensuri evidente depreciative, în română explicarea lui se face (de pildă în Suplimentul la DEX, din 1988), prin formula „magazin mic și luxos”. Aplicarea sa la obiecte din lumea reală foarte diferite de acest prototip ideal a generat însă, rapid, apariția unei conotații peiorative la termenul actual. De altfel, dacă în 1988 el era înregistrat cu varianta **butică** (perfect firească, pentru că păstrează genul din franceză) uzul s-a fixat definitiv la neutrul **butic** (din rațiuni formale), astfel încît astăzi **butică** e simțit deja ca ironic (și folosit ca a-tare, de pildă, de „Academia Catavenescu”). Explicația cea mai simplă a valorii ironice stă desigur în caracterul ei de deformare față de o normă, fie aceasta oricît de recentă: s-ar putea însă ca, în planul asociațiilor de subtext, să mai acționeze și altceva: forma feminină reintegrează mai clar substantivul într-o serie sinonimică din care el face parte de drept desi încearcă cu orice chip s-o ascundă: **prăvălie**, **dugheană** etc.

Rodica Zafiu

O istorie estetică a literaturii române (II)

I. Negoșescu, ISTORIA LITERATURII ROMÂNE, Volumul I (1800-1945), Editura Minerva, București, 1991

În ce privește felul special de a concepe interpretarea literaturii, modelul declarat al cercetării lui I. Negoșescu ar fi E. Lovinescu și **istoria literaturii române contemporane** (versiunea din 1931). În realitate, trebuie să adaugăm aici cel puțin încă două serii de referințe indispensabile: teoriile lui Lovinescu din **Mutația valorilor estetice** (1929), despre examenul critic al literaturii (**sincronismul**, **imitația**, **diferențierea**, **mutația va-riilor estetice**) și **istoria lui Călinescu** din 1941.

După cum se știe, admirația criticului pentru E. Lovinescu e veche și adesea necondiționată. În 1970, I. Negoșescu i-a consacrat mentorului mișcării de la Sburătorul o micromonografie, iar în *Engramme* (1975) a mărturisit chiar că nu a reușit niciodată să-l vadă pe Ibrăileanu altfel decît l-a văzut maestrul său. Într-adevăr, autorul recentei **Istoria a literaturii române** preia de la E. Lovinescu principiul (maiorescian, în fond) al separării estetice de etnic, de politic sau de social, preferind criticii „istorice”, critica „sincronică” sau „estetică”, de unde și atenția specială acordată fenomenului literar „contemporan”. Căci redusă la citeva cuvinte, teoria lovinesciană vrea să spună că din punctul de vedere al sensibilității nu există decît literatură modernă, trecutul supraviețuind numai în măsura în care reușește să devină prezent. Dimpotrivă, în infrastructura secretă a acestei **Istории**, G. Călinescu e considerat un critic depășit. Prin mentalitatea sa, prin lipsa de receptivitate față de contemporani, afirmă I. Negoșescu într-o carte mai veche, G. Călinescu ține de secolul XIX, în timp ce Lovinescu, sincer și mai ales liber în judecățile sale, adică în-diferent la conjunctură, e modern. De aceea, dacă opiniile lui Lovinescu sînt valabile „o dată pentru todeauna”, Călinescu e citat mai ales pentru a fi contrazis, corectat, certat.

Fără discuție, modernitate, modernism, modernizare rămin concepte esențiale pentru înțelegerea literaturii (dar și a civilizației) române în tot cursul secolelor XIX și XX, iar Lovinescu a avut în vedere mai ales chestiunile acestea, în timp ce pe Călinescu l-au preocupat mai degrabă specificul și imaginea generală a literaturii noastre, „de la origini și pînă în prezent”. Dar în vreme ce sincronismul lovinescian a luat naștere dintr-o triplă dispută (cu teoria maioresciană a formelor fără fond, cu naționalismul literar de la Sămănătorul și cu naționalismul mistic sau rasist al mișcărilor de dreapta), cea de-a doua jumătate a secolului nostru l-ar fi îngăduit lui I. Negoșescu o mai nuanțată interpretare a întregului contencios. Astăzi, cu o privire ceva mai relaxată asupra fenomenului modernizării, înțelegem că el trebuie discutat nu numai în raport cu marile

modernisme și modernități ale secolului XIX (cel francez sau cel englez), cum a făcut-o Lovinescu, dar și în raport cu spectrul arilor „laterale” sau „de contact”. Dacă e vorba de secolul XIX, modernizarea poate fi înțeleasă în legătură cu problema specială a conflictului dintre **occident și orient** (evidentă în Turcia sau în Rusia, unde începînd cu 1835 avem opoziția dintre slavofili și occidentalizanți), iar în secolul XX ea trebuie raportată la o teorie mai largă asupra modernizării, care să țină seama de faptul că, de fiecare dată, în ecuație intră termeni opuși, importanță fiind nu numai una din cele două părți, dar și rezultatul la care ajung acestea întilnindu-se. Le Goff, de exemplu, vorbește de o **modernizare echilibrată**, ca în Japonia și Israel, de o **modernizare conflictuală**, ca în cazul țărilor islamice, sau de o **modernizare tatonantă**, tipică pentru țările Africii negre. Chiar dacă nu e interesat să teoretizeze explicit (cum ar trebui de fapt să facă orice istoric al literaturii), I. Negoșescu acceptă în întregime tezele lui Lovinescu, radicalizîndu-le chiar (fie și numai pentru că le reia aidoma, la o distanță de cîteva decenii) și, în orice caz, lasînd în suspensie întreaga post-eritate doctrinară și practică a unei probleme mai vechi. Și pentru el, ca și pentru Lovinescu, literatura română s-a format prin „importație integrală”, deci nu e mai veche de secolul XIX, înainte de care putem avea cultură, dar nu literatură estetică și nici clasicism. „Proza literară în adevărutul înțeles al termenului aproape n-a existat înainte de 1800”, afirmă I. Negoșescu la începutul celui de-al II-lea capitol al cărții sale, și același lucru s-ar putea spune în legătură cu poezia. O teză cum este aceea a Rossetti Del Conte de exemplu (că Eminescu anulează printr-un act de sinteză superioară ruptura pe care momentul 1830 o introduce între **vechi și modern**) nu are cum intra în vederile **Istoriei** lui I. Negoșescu, unde tot secolul XIX și prima jumătate a secolului XX sînt interpreta-te ca un marș triumfal al literaturii române spre **modernism**. Oricît ar vrea să-și estetezeze lectura, Negoșescu rămîne prizonierul unui mod doctrinar de a înțeleg-e evoluția literaturii, eficient cînd trebuie izolată impostura, dar neoperant și reduccionist cînd în discuție sînt marile valori ale unei culturi. Putem prefera modernitatea, și e normal s-o facem, cînd e vorba de versantul tehnic al civilizației, dar la nivelul literaturii adevărate, sensibilitatea noastră rămîne (încă) impregnată de un dualism funciar, care se rezolvă aproape întotdeauna printr-o estetizare (comică, tragică sau pur și simplu neutră) a conflictelor, a duplicităților și a rupturii, iar din cînd în cînd (în momentele de grație ale istoriei), prin echilibru, prin sinteză și coincidență a termenilor opuși. Dacă avem în vedere

numai civilizația materială, Ion și Răseala înregistrează, evident, un eșec. În raport cu literatura însă, ele sînt opere clasice, imposibil de ignorat și același lucru trebuie spus în legătură cu o bună parte a literaturii lui Sadoveanu sau Marin Preda. Pentru I. Negoșescu însă, „oricare din personajele de rînd ale familiei Herdelea are mai multă viață decît țărani din Ion”, iar întregului univers rural din același roman i se poate opune, „ca profunzime de creație”, ucigașa Solomia din **Amindol**, impresionantă prin drama pe care o trăiește și prin „mister-tele inconștientului”.

Raportarea la E. Lovinescu reprezintă un prim demers la capătul căruia sintem obligați să conchidem că noțiunea de literatură pe care I. Negoșescu o „aplică” în **Istoria** sa aparține altui timp. Aceași concluzie poate fi dedusă dacă raportăm toată această concepție la modul în care **noua istorie** înțelege literatura și conținutul ei. Aici, termenul de comparație aflat la îndemînă e oferit de primul volum al **Istoriei** lui N. Manolescu; apărut în 1990. Ceea ce îi desparte pe cei doi critici și istorici literari nu e doar metoda generală (o istorie estetică, ridicată în funcție de citeva repere „absolute” la I. Negoșescu și o istorie critică la N. Manolescu, adică sociabilă și intrată în dialog cu cele mai diferite păreri), dar și modul propriu-zis de a concepe literatura. Dacă Manolescu pune accentul în interpretările sale pe chestiunile legate de evoluția sau de dinamica genurilor literare, pe specific și chiar pe relația dintre **cult și trivial** (direcția cea mai productivă a **noii istorii**), I. Negoșescu rămîne la punctul de vedere al unui ipotetic **homo aestheticus**, legat cu precădere de simbolism, de expresionism, de cultura Europei centrale și în general de modernism adică indiferent la modificările (mutațiile) pe care conținutul conceptului de literatură le-a înregistrat în ultima jumătate de secol. „Documentul” său esențial rămîne opera, pusă în raport direct cu **sensibilitatea** celui ce o interpretează, în timp ce **noua istorie** raportează această operă nu numai la o anumită sensibilitate, dar și la un **context** în afara căruia aceasta e lipsită de sens. I. Negoșescu e interesat de „emoția personală”, de expresia acestei emoții și de gust, **noua istorie** caută sistemul care face posibilă emoția, pentru a o înțelege mai bine, și se adresează în acest scop celor mai neașteptate documente (în teoria istoricilor de la **Anale**, istoria „mută”, de exemplu, în care nu numai fotografiile, dar pînă și o aripă de fluture, cum spune Lucien Febvre, poate ajuta la înțelegerea unui fenomen).

De nu și-ar fi intitulat cartea **istorie**, poate că n-am fi raportat concepția lui I.

Florin Manolescu

solilocvii

Locuri comune

sau despre tehnica dosarului compromițător

În bucurătoare, pe de o parte, căci se rupe, în sfîrșit, un consens bazat exclusiv pe logica interesului, dar și dizgrațioasă, inestetică, maladiivă de-a dreptul, ca de altfel tot ceea ce a fost în legătură sau a fost măcar atins de răsufelarea acestei organizații — „par'id” fantomă, ciiorvâlăla din căruța fesenistă, așteptată de atîta verme și aproape nemai-sperată poate prilejui diverse teme de reflecție pentru orice fel de spectator, cu condiția să nu fie pe de-a-ntregul implicat afectiv.

Dincolo de succesul lui Petre Roman, categoric și neașteptat pentru mine (deși dorî, căci dintre mai multe rele...), dincolo de constatarea lucidă că piesa e abia la început, departe de a-și fi epuizat toate meandrele, asistînd deocamdată abia la momentele de după declanșarea propriu-zisă a conflictului și avînd încă de așteptat pînă la punctul culminant și dez-nodămint, — dincolo de toate acestea, zic uimitor, demne de luat aminte mi se pa-mai cu seamă două lucruri.

Întîiul ar fi acela, lesne de observat, că mai mult ori mai puțin peste noapte, din punctul de vedere al puterii, Petre Roman a ajuns și el, sîracu', în groapa hărăzită de oamenii de bine doar anumitor opoziții. Brusca, s-au lipit și de el etichetele hărăzite pînă mai ieri unor oameni căutați cu luminarea lămpășului prezidențial pe străzile Bucureștilor. Un asemenea amănunt ar trebui să spună destul, nu mie, ci acelor care nu vor să priceapă ce hram poartă cei cocotați, acolo, sus de tot. Interesant e, totodată, că Petre Roman se apropie realmente, ideo-

logic și practic, de Opoziție, acuzațiile ce i se aduc fiind, la o adică, pe deplin întemeiate (lăsînd la o parte modalitatea mahalagească specifică acuzărilor). O asemenea apropiere, uimitoare și poate utilă, privită însă cu mai mare atenție, este un lucru de-a dreptul straniu, ce merită să fie întors pe toate părțile, ca un obiect curios, căruia nu i se știe nici proveniența, nici rostul. Da, de acord, ar fi fost nemaipomenit de frumos, ar fi fost fascinant, ar fi fost... normal ca o asemenea apropiere de Opoziție să se fi petrecut în mîntea și faptele fostului prim-ministru atunci, în 13 iunie 1990. Să se fi dezis, atunci, de X și de Y. Ar fi pierdut, desigur, pentru moment, dar pe termen lung ar fi cîștigat enorm, și el și noi toți. Teama, ori poate inerția ori, cine știe, lumescul amănunt că era prim-ministru... dar sînt sigur că un asemenea gînd îl va fi bîntuit cîteva nopți și e mare păcat că-i va fi lipsit donquijotismul necesar.

O va face, iată, abia cu mult mai tîrziu, abia după ce va fi descăunosat, numai că lucrurile apar astfel într-o cu totul altă tulburare lumînă, nu ca o delimitare de rîu, ci ca o goană după o poziție pierdută, o biată luptă pentru putere în care te folosești de păcatele adversarului nu atunci cînd au fost ele săvîrșite, ci atunci cînd îți vine ție bine. Amănuntul cel mai important al vieții politice din ultimele luni în România consă în observația de nuanță, aproape nebagată de seamă, că Petre Roman, vrînd-nevrînd, a devenit... o p o z a n t, ba chiar cel mai important opozant al actualei puteri, ceea ce este stupid, rușinos, grotesc, dar

este și un fapt cît se poate de util. Problema este tocmai aceea de a-i accepta (ori nu) o asemenea calitate amintindu-ne (ori nu) de oportunismul și orbirea trecute. Ar fi, poate, mai elegant, — lucru pe care eu nu l-am făcut aici, căci nu sînt o persoană politică — să nici nu fie băgate de seamă aspectele neplăcute ale unei atari situații.

La fel de important, un al doilea fenomen semnalat în lupta pentru putere declanșată la vedere în primele luni ale acestui an este ceea ce, aproape eufemistic vorbind, s-ar putea numi **tehnica comunistă a dosarului compromițător**. Foloșită... plener în timpul campaniei electorale pentru 20 mai și chiar imediat după alegeri, devenită apoi apanaj al naționalștilor, revine în prim-plan odată cu cazul Petre Roman. E vorba, întotdeauna, de compromiterea unor persoane care au devenit incomode pentru Putere, dar e extrem de interesant să se observe că a fi incomod a început, iată, atît de repede, să albă din nou un sens restrictiv: Ion Iliescu. Dintr-un motiv ori altul, Cosma și Roman (deși ambii, ca și Iliescu, sînt legați de cumplita mineriadă din iunie care ne-a urîțit, taturor, sufletele) Cosma și Roman, ori poate doar Roman (tevatura din jurul celui alt fiind doar o diversiune) trebuie acum să fie înlăturați din calea președintelui (victoria lui Roman la convenție, salutară și nesperată, eu unul o consider numai o izbîndă parțială într-un război mai lung abia început). Ceea ce mă interesează însă pe mine nu este handicapul intelectual al lui M. Cosma și nici cît de mult și-a băgat coatele fostul prim-ministru în 20 de luni de guvernare, ci faptul mult mai important că în România anilor '90 adevărul și justiția nu funcționează.

Se știe, adică, ceva despre un om (do-vezii, acuze, bănuiele), dar nu că se mușamalizează, nu că s-ar da uitării, ci se alcătuiește un dosar care nu va fi folosit atîta vreme cît persoana cu pricina e uitată, cuminte, joacă așa cum i se cîntă, dar va fi imediat scos la lumină atunci cînd devine incomodă. La limită, chiar și

Negoșescu la ceea ce o istorie a literaturii poate pretinde să ne ofere azi. Dar chiar și în raport cu istoria „veche”, pentru care esențiale sînt tipologiile esteti-ce și culturale (gen clasicism, romantism, simbolism), **Istoria** lui I. Negoșescu se arată a fi destul de conservatoare. Iată numai două exemple posibile.

Toată perioada postpașoptistă, care astăzi se dovedește a fi extrem de unitară, e privită ca o succesiune de autori (Ion Codru-Drăgășanu, B.P. Hasdeu, Al. Odobescu) din rîndul cărora, exact cei care trebuiau invocați, lipsesc. E vorba de „mica poezie” postpașoptistă (Radu Ionescu, Depărașanu, Cretzeanu etc.), studiată de un Vladimir Streinu în **Istoria** scrisă, în colaborare cu Șerban Cioculescu și Tudor Vianu și care poate fi privită ca o primă formă de „sincronism” modernist, care s-a epuizat, e drept, într-o direcție „gresită”, dar din care se va alimenta, prin Macedonski, adevărutul modernism românesc. G. Călinescu a întrezărit la Radu Ionescu „bacovianism” avant la lettre, și avea dreptate, iar prin tipul lor special de sensibilitate și prin limba, post-pașoptiștii reușesc să afirme un nou **cod poetic**, care dacă nu mai e confundat cu limba artistică a prozei sau cu limba comunicării cotidiene din „dicționarele de conversație”, nu mai poate fi considerat nici macaronic (adică plin de italianisme sau de franțuzisme) și nici caricatural. Și asta cu atît mai mult cu cît, de la Ion Heliade Rădulescu și pînă la Macedonski, convingerea că poezia își are **logica și limba** ei se impune în istoria poezicii noastre ca o idee foarte modernă. Pentru a înțelege mai bine fenomenul e suficient să ne gîndim la pandantul arhitectonic al acestei poezii — **neogoticul românesc** din anii '60 ai secolului XIX (palatul lui Cuza de la Ruginoasa, casa Librecht și palatul Sutu din București), care desi „eșuează” în raport cu arhitectura modernă a sfîrșitului de secol, oferă un sistem expresiv și coerent, comparabil (**mutatis mutandis**) cu neogoticul englez de la sfîrșitul secolului XVIII, care a produs și el o formulă literară proprie, **romanul gotic**, după ce noua sensibilitate dăduse **preromantismul**, cu poezia noptii și a cimitirelor la Young și la Gray.

Al doilea exemplu poate fi identificat în literatura perioadei de la cumpăna secolelor („la jurul anilor 1900”). Aici intră cîteva scriitori care împreună dau naștere (ca și postpașoptiștii) unui ștîl oarecum minor dacă îl raportăm la ierarhiile tradiționale, dar perfect individualizat în raport cu ștîlul de la mijlocul secolului XIX sau cu modernismul care începe să se impună în primele decenii ale secolului XX. Acești scriitori sînt Duiliu Zamfirescu, G. Coșbuc, Victor Eftimiu sau Șt. O. Iosif și, împreună, ei formează un foarte convingător **Jugendstil românesc**, de care se va impregna (încă o dată) arhitectura, grafica de carte (vestita colecție a Editurii „Minerva”) și **sămănătorismul** literar, de la **Vatra** și pînă la revista **Sămănătorul**.

Dar, firește, demersul pe care îl întreprinde I. Negoșescu trebuie judecat înainte de toate în limita rigorilor pe care și le-a propus și pe care le sugerează analizele sale. Vorbind la un moment dat despre **Istoria** lui G. Călinescu, Negoșescu observă că de i s-ar elimina citatele și iconografia, rezultatul ar fi catastrofal. Să lăsăm la o parte subtextul acestei contestații, care trădează o concepție foarte puțin modernă în legătură cu ideea de **carte**, și să ne întrebăm la rîndul nostru ce rămîne din **Istoria** lui I. Negoșescu dacă vom înlătura exigențele de lucru de la care ea nu a pornit.

Ion Iliescu are propriul său dosar, iar dovezile din el (în legătură, din nou, cu aceeași mineriadă) nu vor fi folosite decît atunci cînd, la rîndul său, va deveni incomod (pentru cine ?!). Persoanele ca atare (fie ele Iliescu, Roman, Cosma ori altcineva) nu au nici o importanță pentru discuția de față, căci importantă e mentalitatea dosarului și a compromiterii care, vorba ceea, se manifestă plener în societatea noastră, în disprețul adevărului și opiniei publice.

Lucrurile, dacă vreți, sînt cu mult mai grave, căci nu se restrîng la virfurile politice (în definitiv, ce bine-ar fi dacă l-ar compromite cîteva pe domnul Cămpănu, de pildă, și cît mai repede, pînă nu apucă să intre în istorie). Funcționînd în societate o asemenea mentalitate a dosarului compromițător, asta înseamnă că dacă cîteva trebuie compromise nu mai contează dacă există, într-adevăr, ceva la dosarul său, i se poate fabrica unul. A nu da la iveală **faptele** atunci cînd ele s-au petrecut ori atunci cînd au fost descoperite, ține de o morală securistă și aruncă un dubiu serios în primul rînd asupra acuzărilor. Și e trist că un ziar precum „Curierul Național”, făcut cu un incurajator profesionalism, a devenit de la o vreme virful de lance al campaniei anti-Roman. Trei sferturi din amănuntul cazului Roman—Tiriac — ștrandul C.C., eu simplă persoană particulară, le cunoaștem încă din vara lui 1991, ori chiar mai devreme, nici nu mai știu precis. Să o fi făcut atunci cînd treceau buldozerile peste restaurante, pînă la cîntă, cofetării, terenuri de tenis și cabine, da, era util și conform cu funcționalitatea socială a ziaristicii. Să o faci după amar de vreme nu mai folosește la nimic, ori poate doar să arate că te aflu micrenar în solda Puterii.

Mihail Oprea

adrian alui gheorghe

Oraș înclinat

serile astea de toamnă miros a spirt medicinal, e o observație gratuită acum cind oamenii orașului se plimbă doi cîte trei excitați de o posibilă comunicare cu astrele salutînd felinarele ironice din copaci rămase în expectativă după explozia unei butelii de aragaz în cartierul săracilor umbre alcaline rod în asfalt scot mușuroaie le apăs le scufund întreb primul întîlnit: mirosul acesta de spirt medicinal este al cîrnilor sau este al memoriei dumneavoastră?

Fragment din ceremonia ceaiului

am venit din ploaia de afară, botul ei umed îl simt pipăind prin fereastră lumina care smulge din lucruri monștri eterați domesticiți de liniște

mă voi preface ca în fiecare noapte că nu văd pereții deschiși spre lumile toate care zac nepăzite jur-împrejur calm voi amesteca ceaiul îl voi sorbi

otrăvindu-mă cu amintiri neduse (vreodată) pînă la capăt.

Nemulțumit de răbdarea

drumul e orb propriul capăt nu și îl zărește mă întorc de undeva aproape că am uitat în fiecare punct mă răzvrătesc locușe mele din suflet nu se mai suprapun peste nici o imagine cîmpul e plin de voci e și puțină iubire pierdută cîteva orașe par niște muniți în ruină după civilizația poetică și exilul virstelor spre seară voi scrie într-un calet anonim conform unui scenariu zilnic nemulțumit de răbdarea pe care o arată fiecare om în fața morții

Sugrumă peisajul adolescent

e timpul să mai uți cîte ceva, pentru fiecare an pe care îl uți cîștigi alt an, pentru fiecare petec de drum din memorie o cale absolut nouă pe care n-a umblat nimeni vreodată, cîntărețul din trompetă de pe malul fluviului atîa vinurat prin memorie uită-l împinge l în apă eliberează-te, sugrumă peisajul adolescent al unei toamne care se repetă metodic ca frica de moarte care se strecoară noaptea în prețuia zilei tale de naștere sărbătorindu-te în felul ei, e timpul să mai uți cîte ceva, chiar faptul că într-o seară tot amintindu-ți lucruri dintr-un trecut al tău sau al tuturor amintirea altcuiva cu tine a încercat să-ți roadă venele ca într-o poezie clasică în care monstrul închipuit înfulecă mîna poetului.

Constatări frivore

prima zăpadă din anul acesta m-a găsit mai puțin pregătit fără nuanța romanțioasă din atîtea toamne cind inventam cîte o iubire să o port prin aglomerația străzii animată de eveniment am trecut singur prin centrul orașului participarea trecătorilor la frivolitatea mea mi se părea mai puțin semnificativă o derută biografică chipuri impresionate de propria senzualitate apăsate pînă la hidosenie de sensuri înalte o, albul zăpezii căptușea ferestrele ca un strat de salivă o, albul zăpezii se izbea de trotuare ca o coadă de șarpe trezită de sîsiitul unei guri de canal tufisuri gînditoare jur împrejur strîns legate între ele comunicînd într-o subversivă limbă amovintătoare as fi vrut să plec undeva să mă salvez să uit dar unde să te ascunzi depărtarea e acolo unde (nepuțincoși) sîntem.

Noapte ventrilocă

o noapte ventrilocă anunță ziua următoare mai bună ferice în timp ce întunericul nu se mai lasă desprins de pe zidurile caselor în timp ce omul domesticit stă în cușca lui și visează vizitatorii de a doua zi numeroși pentru că în funcție de incasări rația lui de mîncare să sporească / ferice! ferice! ferice! îi strigă noaptea în ureche unghiile lui adine înfipte în carne prind rădăcini vor da muguri sălbatici o făptură neobișnuită se va tîri peste o vreme în urma nopții.

CĂRȚILE SĂPTĂMÎNII

**Bucur Chiriac
VITRALII**
Editura Junimea

Carte de memorialistică privind perioada în care autorul a funcționat ca atașat cultural al României la Moscova și avînd drept obiect evocarea faptelor de cultură prin perimetrul rus și, în genere, sovietic, a personalităților culturale și a relațiilor acestora cu oamenii de cultură români. „Mărturie convingătoare despre trăinicia și puterea punții pe care o construiesc între popoare schimburile culturale” — după cum afirmă Francisc Păcurariu în prefață, cartea lui Bucur Chiriac scrisă, după aprecierea aceluiași, „cu un excelent simț al ritmului relatării și al dozării descrierilor, prezentării de portrete sugestive și redării de schimburi de idei interesante”, se constituie — după aprecierea noastră — într-un semnificativ document, nu doar cantitativ ci și sufleteș, al devoțiunii autorului întru lărgirea cunoașterii între cele două culturi, o devoțiune în slujba căreia Bucur Chiriac pune inteligență, talent și, nu în ultimul rînd, credință în rostul vital pe care îl are în viața popoarelor actul de cultură și, prin extensie, relația directă dintre oamenii de cultură, dincolo de geografie și ideologie politică.

**I. L. Caragiale
MOMENTE**
Editura Fundației Culturale Române

Reeditarea anastatică a volumului din 1901, prilejuită de aniversarea a 140 de ani de la nașterea scriitorului și îngrijită de Ion Vartic, care semnează și o postfață cu valoare de contribuție exegetică. Din aceasta din urmă cităm un fragment revelator cu privire la ordinea textelor în ediția princeps: „Ca într-un serial de actualități, «momentele» caragialene reproduc fragmente vii, caracteristice, din contingent și abundă în referiri și aluzii la tribulațiile cotidiene din epocă, fapt ce a creat, aproape firesc, falsa impresie a unor texte minore, cu timbru foiletonistic și, deci, efemer. Intuind, cu siguranță, primejdia unei asemenea receptări depreciative și superficiale a volumului său, Caragiale a pus, alături de «momente»

și creații de altă factură, mai «elevate» [...] și care dau senzația de «literatură», de «invenție», favorizînd evaziunea cititorului din realitatea imediată. Și lucru și mai important: dîndu-i cititorului, în contrast cu «momentele» subsecvente, revelații mai multor straturi de realitate, de la cele de profunzime la cele de suprafață, uzate în procesul continuu al cotidianității. Astfel, în mod circular, între piesa liminară a volumului, **La hanul lui Minjoală** și penultima, **Bubico**, asistăm la degradarea calitativă a realității, care și pierde treptat demonismul său viu-nelinistitor, mimat doar în zona superficială a imediației sub o formă «literară», clișeizată”.

**XXX
FICTIUNI**
Editura Litera

Volum de debut colectiv, însă nu ca odinioară printr-un amestec îninteligibil și reformator de nume, stiluri și valori, ci prin asumarea unei anume unități de grup literar. Semnatarii sînt șase tineri prozatori și poeți afirmați în „Clubul literar” al Facultății de Litere din București: Ion Manolescu, Fevronia Novac, Vlad Pavlovici, Alexandru Pleșcan, Andrei Zlătescu și Ara Șeptilici. Așa cum se afirmă într-un **Argument**, cartea aceasta „își propune să reaseze imaginarul și fantezia în drepturile lor, în scopul recuperării realității ficțiunii și nu a celei existențiale”. Deși nu vor numai decît să propună și un program literar, textele antologate — fie de proză (Ion Manolescu, Vlad Pavlovici, Alexandru Pleșcan, Ara Șeptilici) fie de poezie (Fevronia Novac, Andrei Zlătescu) — au, totuși unitate, cel puțin în ce privește străduința comună de a contura variantele de formă ale unei înțelegeri a literaturii în spirit post-modern și, mai ales, dorința de a împlini scopul ce și l-au propus și pe care l-am citat mai sus. Cartea merită toată atenția, deopotrivă pentru talentul fiecăruia dintre semnatari și pentru valoarea ei de reprezentare în legătură cu existența literară a unei noi generații scriitoricești.

Mircea Moga

Interpretare diabolicum...

Printre semnele intrării noastre în zodia postmodernă a culturii, se cade să înregistrăm renasterea spectaculoasă a preocupării pentru sens, după decenii de austeritate formalistă. Decada trecută a consacrat nu numai triumful hermeneuticii asupra poeziei, dar și certe înclinări totalitariste ale celei dintîi. Așa stînd lucrurile, zburdănicia excesivă a hermeneuticilor negative (zise deconstrucționiste) împingă în ultimii ani entuziasme prudente și chiar rezistență fățișă. În faimoasa conferință trilingvă *Le sens du sens Présences réelles* (1988) George Steiner — un seismograf sensibil al „spiritului vremii” — meditează nu numai asupra „realității” și „sui generis” a sensurilor ci și asupra libertăților pe care ni le putem îngădui față de ele. Cam în aceeași perioadă, Gianni Vattimo, în *L'etica dell'interpretazione* (1989) caută rațiuni moderate ale pluralismului hermeneutic, virtual nelimitat, pe cînd Umberto Eco compune eseu *I limiti dell'interpretazione* (1990).

În ceea ce îl privește, Eco se afla în recidivă. Încă în eseu *Lector in fabula* (1979) și în romanul *Il nome della rosa* (1980), în slujba unei critici originale a rațiunii interpretate și a interpretării practice, sint mobilizate cele mai neortodoxe mijloace.

În 1988, romanul *Il pendolo di Foucault* pune din nou pe rol un proces, al interpretării, susținut cu mijloacele ficțiunii.

Între cele două romane ale semioticianului — care au stîrnit impetuoase „umori teoretice”, dacă ni se îngăduie acest oximoron — există un fir de certă continuitate.

În *Numele trandafirului*, confruntarea dintre Guglielmo și Jorge are o miză hermeneutică. Bibliotecarul apără „orbete” (la propriu ca și la figurat) dogma adevărurilor imuabile, independente de orice instanță exterioară, condamînd cu fervoare criminală alternativa „apocaliptică” (în chiar termenii lui Eco, din eseu) a libertății absolute de interpretare care, porneste de la premisa că „*Totul e permis*”. În partea opusă, Guglielmo demarează (în fond, ca și semioticianul Eco) de la descifrarea de semne, pe care, trențat, cu multe riscuri, învață să le aranjeze în scenarii coerente. („Nu m-am îndoit niciodată de adevărul semnelor Adso, ele sînt singurul lucru pe care îl are omul la îndemînă spre a se descurca în lume. Ceea ce n-am înțeles eu era legătura dintre semne”) Să notăm că franciscanul convertit, anevoios și sub presiunea necesității la hermeneutică, se retracează în final pe o poziție dubitativă și sceptică. El respinge, prudent, condiția creatoare a „*ficțiunii interpretate*”, rezervînd scenariului descifrator o funcție instrumentală și un interes tranzitoriu: „*Ai spus un lucru foarte frumos. Adso, îți mulțumesc. Raționamentul pe care și-l plăsmuiești mintea noastră este ca o plasă, sau ca o scară, care se construiește ca să ajungă la ceva. Dar după aceea, scara trebuie aruncată, pentru că se descoperă că, deși scara, era lipsită de sens*”.

Dacă am insistat asupra citatului, este

fiindcă el marchează punctul din care demarează cel de-al doilea roman, proiectîndu-si tentaculele speculative cu mult mai departe.

Și în *Pendulul lui Foucault*, structura epică îngăduie o decodare pe nivelele multiple, mult mai tranșant departajate decît ar fi fost de așteptat, cel puțin comparativ cu primul roman. Trei dintre ele sînt esențiale. Dante le numise, în *Convivio*, literal, alegorie și, în sfîrșit, anagoric.

Pe primul și cel mai accesibil palier, o intrigă cu turnură detectivistică antrenează personajele, relativ puține și anemice, într-o aventură stranie, petrecută la Milano, spre sfîrșitul decadelor a șaptea a veacului nostru.

În planul alegoric, interpretarea devine o formă de viață. Sau, mai exact spus, o chestiune de viață și de moarte, pentru o serie de personaje antrenate simbolic în activități descifratoare: Belbo, Diotallevi și Casaubon, lectori profesioniști al unor edituri milaneze: un politist în exercițiu funcțiunii; un maior pasionat de enigme cifrate; o adevărată corporație de vulgarizatori ai unei mase heteroclitice de scrieri ermetice s.a.m.d. Zelul, de nu chiar delirul lor interpretant se exercită pe un corpus colosal de texte — în cel mai cuprinzător și mai nespecific înțeles al cuvintului — ajungînd să includă, pe planuri integratoare tot mai înalte și mai ample de referință, toate produsele spiritului omenesc.

La ultimul nivel, cel anagoric, se pun pe tapet probleme delicate și esențiale pentru hermeneutică: chestiunea adevărului și a minciunii; coeficientul de creativitate îngăduit în descifrare; în fine, puterile și limitele interpretării (la care se referă Eco și în cel mai recent eseu al său).

În *Pendulul lui Foucault*, polarizarea personajelor ce se indelectălesc, sistematic sau ocazional, ca interpretarea este mult mai tranșantă decît în primul roman. În prima tabără, Belbo, Casaubon și Diotallevi cunosc la perfecție lectia inusită anevoios și reticent de Guglielmo. În plasa arachneică a scenariilor lor filicuitoare, de cea mai pură substanță fabulatorie, sînt aspirate, rînd pe rînd, de la o simplă notă de spălătoarecas la Cabală, texte profane sau ezoterice, ajungînd să concureze înființarea virtuală a Textului cultural.

La antipod, se plasează cel numit în roman „diabolicii” — înregistrați într-o rețea tentaculară de societăți și secte secrete. Ei sînt dispuși să ia scenariile efemere ale fabulantilor drept adevăruri absolute, în care vor să se increadă, și, fanatici ai unei dogme autoritare fac, la fel ca Jorge, moarte de om pentru a o păstra. (În *Numele trandafirului*, atitudinea intrinsecă a lui Jorge față de adevăr și minciună este numită de Guglielmo „diabolică”).

Cel mai interesant personaj din roman rămîne însă Jacopo Belbo. Prin „pendularea” sa între cele două tabere, el le revelează raportul de forțe dîndu-i totodată consistență și „figură”.

Belbo este un Guglielmo mult mai rafinat și chiar mai pervers. De ce neapărat pervers? Pentru că își ia drept com-

plăce pe Abulfaria — un computer înes-trat cu puterea supra-omenească de a-i multicoala la infinit apetitul informativ și dezinvoltaura combinatorie. Creier al grupului celor trei fabulanți, Belbo îl împinge, cu metoda, spre *hybrisul hermeneutic* („jocul urf”, cum îl numește Lia): trufia demiurgică a unei invenții care concurează realitatea și tinde s-o substituie. Iată, în continuare, un pasaj revelator: „Belbo se hotărîse să ia în serios universul diabolicilor, nu din exces al din lipsă de credință. Umiliți de incapacitatea lui de a crea (și toată viața utilizase dorințele frustrate și paginile nescrise vreodată, unele ca metaforă a celorlalte și viceversa, totul sub semnul presupusei, impalpabile lășități), acum își dădea seama că lucrind la construcția Planului, în realitate crease. Era pe cale să se îndrăgostească de golemul său și găsea în asta motiv de consolare. Viața — a lui și aceea a umanității — ca artă, iar în lipsa artei, arta ca minciună. *Le monde est fait pour aboutir à un livre (faux)*. Dar în această carte falsă acum încerca să creadă deoarece o scrisese, totuși.”

Se prefigura în acest fragment cele două ordine ale interpretării: „intruchipate” de personajele polare ale romanului lui Eco. Unul al adevărului absolut și al falsului, al realității, și al minciunii — în termeni metaforici, regimul teologic. Celălalt al invenției și al libertății de creație — în termeni metaforici, regimul artistic, unde reperatele absolute sînt Creația și Creatorul. Citatul următor subliniază limpede raportul compensatoriu dintre ele:

„Cînd religia cedează, are griță arta. Planul îl inventezi ca metaforă a aceluia pe care nu-l poți cunoaște. Și un complot omenesc poate umple golul.”

O serie de date structurale îl predis-pun genetic pe Belbo să oscileze tragic între cele două ordine. El „se distra producînd alternative absolute, cu o hilară lipsă de a crede în ele”. Dar, adaugă imediat naratorul iluminat abia în momentul cînd are acces la dischetele secrete ale lui Abulfaria, „văzîndu-și atît de vorbăreț și de entuziast în timo ce-si construia Sorbona lui rabelaisiană, nu aveau cum să înțeleagă cît de mult îl frămînta exilarea din facultatea de teologie cea adevărată”.

Prin urmare, coexistă în el doi inși, separați de o cenzură interioară dureroasă. „Acel libertinism intelectual deprimat al lui ascundea o disperată sete de absolut”. Isolit de ideea demiurgică de a înființa, prin interpretare, o realitate în care alții — ca Agle și comp. — „să fi trăit cu mult înainte”. Belbo o plătește în mod spectaculos. În plan alegoric, comuniunea sa finală cu pendulul figurează oscilația între punctul fix, absolut și libertatea nestîjnită a mișcării. În sensul ei mai

profund, anagoric, moartea sa conține un avertisment: *hybrisul interpretării riscă totdeauna să dezlănțuie forțe diabolice, gata să crediteze imaginarul cu autoritatea realului și să-l fetișizeze*. Sau, așa cum comentează, inspirată, Lia „să stîrnească mai mult imaginar decît există”.

Lia, pe care am lăsat-o intenționat la urmă, este o sansă irosită a romanului lui Eco.

Raisonneur al romanului și totodată cititor înscris al lui, Lia — o profesionistă ca și grupul celor trei — este conștientă de virtuțile analogice ale interpretării (do-vadă lectia de hermeneutică arhetipală pe care o ține, pe muchea de cuiță a par-rodiei, cu pornire de la propriul corp) dar și de limitele ei. Printre altele, ea vede foarte clar linia despărțitoare dintre interpretare și creație.

„Planul vostru nu e poetic. E grotesc. Nimînul nu-l trece prin cap să mai dea o dată foc Troiei fiindcă l-a citit pe Homer. Prin el, incendiul Troiei a devenit ceva ce nu a existat niciodată, nu va exista și totuși va exista totdeauna. Are atîtea sensuri pentru că totul e clar, limpede. Manifestele Roza-Cruceanilor tăi nu erau nici limpezi, nici clare, erau niște bolboroseli și promiteau un secret. De aceea, mulți au încercat să le facă să devină adevărate, și fiecare a găsit în ele ceea ce voia.”

În roman, Lia rămîne purtătorul de cuvînt al teoreticianului Eco. Din păcate, romancierul Eco nu adoptă punctul ei de vedere, înclinarea ei spre dedesubturile ludice și parodice ale interpretării.

Vădit interesat de priza la public a ficțiunilor sale, Eco nu ezită să rela rețeta de succes a primului roman, mizînd încă o dată pe aliajul împur între ezoteric și detectivistic, între aulic și comercial. Din păcate, acest al doilea roman suferă de un vădit exces al explicitării. Nimic, sau aproape nimic, nu mai e presupus: totul e spus răsăpat, etalat cu emfază. Biblioteca din Melk, existînd în prima carte doar ca un cadru creator de tensiune simbolică, se prăbușește, parcă, peste noi, încîndu-ne sub un torent de erudite agresivă. Să ne mai gândim și la quasi-teorismul informațional, sau la repetiția pînă la saturatie a schemei interpretative a Planului, în toate variantele imaginabile. Fundamentul literal debil abia sustine o suprastructură alegorică și anagogică somptuoasă și lipsită de funcționalitate.

Cel trei editori profesioniști ca și Lia, mai ales Lia, caustică și rezistentă la mistificarea, ar fi fost strategic plasați pentru o salutară distanțare parodică a lui Eco de propriul său text. Amănuntul ingenios al notei de spălătorie, ca punct de demaraj al mașinăriei infernale hermeneutice, oferea o trambulină ideală a parodiei spumoase, practicate, de altfel, de Umberto Eco încă în volumul *Diario minimo*. Dar, în mod straniu, autorul ignoră una dintre lecțiile esențiale expuse limpede în primul său roman: „...ea (cartea a doua a lui Aristotel) învață intr-adevăr cum să se deformeze chioul oricărui adevăr, pentru ca să nu devenim sclavii propriilor noastre născociri. Poate că datorita celui care-i iubeste pe oameni este să-i faci să ridă de adevăr, să faci adevărul să ridă, pentru că singurul adevăr este să învătăm să ne eliberăm de pasiunea nesănătoasă pentru adevăr.”

Pendulul lui Foucault are, cum spun-eam, multe defecte: un sasiu anemic pentru masa strivitoare a informației și a supra-sensurilor; un ritm trenant, mai cu seamă în prima jumătate; emfaza triumfătoare a discursurilor care sufocă, practic, povestirea etc. Dar dacă rămîne, în ultimă instanță, o carte ratată este pentru că ignorînd propriul său avertisment n-a știut, sau n-a vrut, „să facă adevărul să ridă.”

Monica Spiridon

Circuitul vorbelor în tăcere

Cum trec faptele în vorbe (în cele mai multe cazuri) se mai știe. De la cronici și cărți de istorie pînă la ziarele de zi cu zi. Ceva și mai greu e de știut cum trec faptele în basme și în romane. Încipînd-ul, „dacă n-ar fi nu s-ar povesti” ne învață și că faptele ajung în poveste doar dacă sînt (mai) apropiate de ființa lor, doar dacă înseamnă (din ce în ce mai mult, mai transparent) și altceva decît par în pura lor devenire, doar dacă seamănă și a fapte de pe lumea de-apoi, nu numai de pe lumea asta. Faptele povestite sînt fapte mai mult sau mai puțin amorite, adică trăite în veci, îndumnezite. Faptele trec în poveste prin intermediul tăcerii și tainei care le înconjoară. Cu cit ne depărtăm mai mult de însemnarea informativă și ne apropiem de poveste, cu atît restul, haloul de tăcere din jurul vorbelor este mai mare.

Dar cum modifică tăcerea cuvintele și cum se transformă cuvintele în tăcere? Asta e mai greu de spus. (Într-un fel este o încercare, care prin intermediul simbolului limbii și-al gîndului, vrea să sugereze cum se transformă lumea de-apoi în lume de-alc și viceversa.)

Bineînțeles că de-a lungul unei zile îți obiceiștii și-ți consumi în diferite moduri energia gîndurilor. Merg, de exemplu, la un singur pe stradă și pe „fondul” le pelsaj-sonor al orașului, fără vreo legătură directă cu ceea ce văd și aud, gîndurile îmi zboară în voia lor, fără nici o pretenție de organizare. Dacă cineva ar asculta aceste gînduri, ar fi ca și cum i-ar juca pe scala unui aparat de radio

prînzînd cite două-trei fraze ale unui post, apoi trecînd la altul și așa mai departe. Energia gîndurilor curge singură, fără o precisă întrebuițare. Este un fel de murmur, un fel de tăcere-vorbă, fixată extrem de rar în amintire.

Alteori, cînd vorbesc cu un amic, firul discursiv al argumentelor și al povestilor lui și cel al argumentelor mele sporește focalizarea energiei de gînd și astfel îi mărește eficacitatea, dar mai întotdeauna în spatele celor spuse sau auzite rămîne un rest, merge mai departe acel radio uitat deschis al gîndurilor, al senzațiilor. De multe ori, pe lingă cele rostite de noi sau ascultate, în chiar același moment, există un alt șir paralel de gînduri, de imagini, de impresii produse de gesturile noastre, de ceea ce vedem în jur, de locul în care ne aflăm etc.

Bineînțeles că mintea mi se-adună mai bine în singurătate. Și această concentrare mai mare delimitează deja două tipuri distincte ale energiei mentale-afective: unul producător și altul primitor de gînduri. Pe stradă, între prieteni, cele două se amestecă aleatoriu, între ele distincția nu că nu s-ar putea face ci, mai mult, nu are rost să o faci fiindcă nu este cu adevărat operantă, lămuritoare. De-abia în singurătate, atunci cînd cimpul de percepții este unul intim, familiar, care nu-ți stîrnește senzații neobișnuite ci îți așază (ca pe un ecran limpede, liniștit) gîndurile, poți discerne cît de cît raporturi între ceea ce mintea și inima ta primesc sau „emană”.

Atunci cînd scriu nu mai am în minte decît firul de gînduri caligrafiate pe hir-

tie și nici un altul. În plus, fiecare propoziție își câștigă dreptul la mult mai mult timp de gîndire aplecat asupra ei. (De multe ori mi-am zis că o rugăciune mai bună, mai profundă ar fi cea făcută în scris. Visez — acum — la un caiet gros umplut din scoarță-n scoarță cu „*Tatăl nostru*” scris mărunț, zi de zi, sub icoana din cameră sau într-un colț luminat de luminări al bisericii din cartier.) În cazul scrisului „din capul tău” energia mental-afectivă este îndreptată focalizat în afară, tu fiind un punct de plecare al ei, nu unul de sosire. Sau, mai exact spus, un punct de trecere, o haltă (mă refer mai ales la momentele „inspirate”) și nu un loc de definitivă sosire, nu un punct terminus.

Atunci cînd citesc o carte (și dau ca exemplu de maximă intensitate a lecturii chiar Cartea, Biblia) gîndul este unul singur și primitor. El se odihnește în iubirea cu care îl învâlăie Celălalt. (Celălalt din această iubire odihnitoare devînd și El și Tu și Eu dintr-o dată.)

Cel mai bine mi-e atunci cînd copiez de prin cărți în diferite caiete. Atunci mintea este cea mai adunată și cea mai primitoare. Binecuvîntată pedeapsă, aceea prin care un călugăr era obligat (pentru a-și ispăși cine știe ce păcat, ce greșală) să copleze în folosul său și al fraților de mai multe ori Evangheliile.

Toate aceste modalități de „funcționare” a energiei mentale stau sub semnul limbii, al cuvintelor și-al gîndului. Acest semn este unul sinuos, unul al labirintului de oglinzi. (Cred că mi-ar fi greu să găsesc — pe loc — un simbol mai potrivit pentru gînd, care înseamnă funciar, în același timp și reflexie și încercare de ieșire la lumină din întortoचere. De multe ori s-a spus, însă, că vorbele au mai ales un rost datorită restului de tăcere pe care îl lasă după ce au fost rostite. Există, în ceea ce privește modalitățile energiei mentale-afective, și cea numită (în practica ascezel) tăcerea de gînduri. Singura tăcere reală. Mintea se eliberează de ori-

ce fel de impresie, de orice fel de senzație, de zvon, de imagine sau amintire de gînd și devine pur-primitoare de energie. Adică nu mai devine, ci în sfîrșit — este. Tot efortul de a prelua și de a prelucra informații, de a le produce — dispare. Întreaga ei energie se deschide pentru a primi pur și simplu, în liniștea și curăția așteptării. Devii — spiritual — doar un loc de sosire, doar un receptor. Te reimprospătezi. Atunci ești direct, dincolo de orice dedublare, în pustia luminoasă, strălucitoare a iubirii. Respirația se face una cu ritmul și noaptea al luminii, mintea coboară în inimă și, în gongul lor, poate răsuna blind și uriaș — rugăciunea.

Din aceste motive (poate) este tăcerea restul și restul cel mai important al oricăror (oricite) vorbe. Din cauza felului și de a fi dăător de viață de energie, din cauza modului total în care „întrebuițează” mintea noastră, regenerînd-o în același timp. Tăcerea de gînduri este iubire. Iar iubirea este „motorul” universal. Tăcerea („suspendarea spontană a indoliiei”) este izvor și punct terminus al unui drum inițialic, al unui cerc hermeneutic. Diferențele care se pot stabili între felurile noastre de-a gîndi și de-a vorbi sînt (mai ales) în funcție de tăcere, sînt trepte ale ei. Dacă gîndul este mai mult sau mai puțin concentrat, mai bine sau mai puțin bine folosit — aceasta se întimplă datorită cantității și calității de tăcere din el. Minunat este acest circuit al tăcerii în vesnica trecere a gîndului, faptelor în vorbe și viceversa. Logosul se intrucează. Și — se pare — felul în care o face cu predilecție este, paradoxal, tăcerea.

Cristian Popescu

GHEORGHE GRIGURCU

1. Stimată dle Gheorghe Grigurcu, v-ați afirmat în ultimii doi ani ca un adevărat campion al punctului 8 din „Proclamația de la Timișoara”, în viața literară. Să credem că nu sintetiți de acord cu dissocierea comună între valoarea operei și etica scriitorului? Ce pondere acordați componente politice a valorii estetice?

Mă măgulește aprecierea dv. conform căreia aș fi un „campion” al celebrului punct 8 al Proclamației de la Timișoara. Cuvîntul campion e, desigur, excesiv. Nu sînt decît un militant pe tărîm literar în favoarea unei purificări morale, care conșună cu purificarea civilă în genere, absolut necesară (sintetiți de acord, nu-i așa) pentru a ieși din zona tentaculară a totalitarismului, pentru a începe, la scară națională, o viață nouă. Unii sînt cufundați în noroi pînă-n gît, alții pînă la glezne alții îl poartă cu discreție doar pe veșminte. Fiecare se cuvine a da seama de noroiul cu care a intrat în contact, a-și face meza culpa, dacă socotește că e cazul, întîi și-nții față sine însuși, cu sinceritate, căci numai în felul acesta va putea interesa și convinge pe alții. Căntă e o penitență, dar și o salvare. Dan Deșliu e un exemplu. Sint, desigur, și persoane irecuperabile, care persistă în rău, care-l adăscesc printr-o proclamație inventivitate postdecembristă. Lăsați cărora le putem adresa, fără nici o remușcare, versul argezean: „voi, întoarceți-vă veselii și slăviți într-un noroi!”. Nu văd nimic anormal în această confrunare cu păcatul, fie că-i acordăm o accepție religioasă, fie că-i acordăm una profană. Dimpotrivă, ar fi nefiresc să ne facem că nu am văzut și nu am auzit nimic, că mergem pe drumul pur estetic ca pe un drum aerian, fără a ne interesa cum e posibil acest drum în circumstanțele istorice. Ni se poate răspunde, și chiar ni se răspunde cu ifos, că arta e o valoare pe deasupra contingentului. Incontestabil! Numai că ea își are ethosul propriu care poate fi respectat ori încălcat. Un principiu e să im ne va sa, ca și nu e deci situat undeva în afara ei, și chiar în interiorul creației, sadiț în simburile ei. Au respectat acest ethos scriitorii, chiar scriitorii mari care au îmbrățsat motivația totalitară, tendentiozitatea sau chiar limbajul populist al comunismului (umba de lemn în variantă beletristică)? Ne îndoiim. Fie că e vorba de M. Sadoveanu, care a scris Mitrea Cocor, fie că e vorba de Marin Preda care a scris Desfășurarea, pentru a nu mai pune la socotală numeroasele lbr articole, reportaje, cîuvinări, Mai tirz.u, situația s-a complicat întrucitivă. A apărut un estetism cu voie de la poliție, suspect prin interesul pe care-l reflecta, al puterii, ce voia să blocheze astfel reacțiile critice, renunțînd la falimosul realism socialist, conceput cu aroganță ca un instrument în favoarea consolidării ei. Excedată de nemulțumirea generală crescîndă față de escurile sale, tirania recurgea la o vicleană concesie. Valoarea estetică primea, pe această tenebroasă filieră, în chip paradoxal, o conotație po'itică. Era un alibi măsliut, un truc al tendinței ce se perpetua. Un atar estetism dirijat se manifestă și azi în cercurile literare asociate la noua circumuire. Pretenția lor apolitică nu se susține atita vreme cît presupune blamarea doar a unei singure politici, cea a opozitiei. Apolitismul autentic e o neutralitate politică, o neutralitate o să facă jocul puterii constituite, hărțuindu-i pe adversarii ei? Nu e oare mai curînd o ambuscadă, în care soldații unei armate îmbracă uniforma celeilalte pentru a pătrunde în spatele rîndurilor ei? Se mai afirmă, cu degajare avocată, că unii autori au făcut compromisuri, recte, au mințit, în publicistică, în discursuri sau chiar în unele opere „periferice”, spre a salva altele, „adevărate”. Propoziția e intenabilă, deoarece nu e cu putință de operat o delimitare între text și text, între un aspect și altul al conștiinței literare, altminteri decît luînd în considerare ansamblul. „Nu cred că scriitorul, arată Monica Lovinescu, dispune de două feluri de cuvînte, cele prin care mîntie și cele prin care se exprimă pe el însuși. Unele pentru ziar, laudă și schimonoseli oficiale, altele pentru „scrăci”: Dovadă: cernelurile se amestecă”. Cine ne dă dreptul de a construi personalități artificiale, epurîndu-le de trăsăturile neconvenabile? E ca și cum un bolnav ar fi prezentat drept un om sănătos, omitîndu-se acele probe de laborator care evidentia-

ză boala! Și după cum majoritatea bolnavilor au, totuși, majoritatea organelor sănătoase, ar însemna să eludăm însuși conceptul de boală! Frauda unei judecări „aranjate” n-am impresia că-i va ispiti pe cercetătorii de mîine! Ea nu reverberează acum decît incurcătura unor literatori care, năvînd conștiința tocmai curată, dau din colț în colț în speranța unei confuzii.

2. Am citit că s-a publicat în urmă cu aproape cinci decenii un anunț insolit: „Următorii scriitori au murit la 23 August 1944”. Intimplător acești scriitori sînt mai vii astăzi decît aceia care au semnat atunci „anunțul mortuar”. V-ați gîndit vreodată a riscurile pe care vi le asumati în perspectiva timpului?

Nu cred că un critic poate fi, la ora actuală, asimilat unui redactor de ferpare ori unui lucrător de la pompele funebre. Chiar dacă se îndoiește de viabilitatea unor autori! Nici o asemănare cu cei ce au publicat „anunțul insolit” (care-și are hazul său macabru, după cum recunoașteți) nu e cu putință. Dintru-un motiv simplu: cei ce semnalau „starea de deces” a unor scriitori dinainte de 23 august 1944 nu erau propriu-zis critici literari, ci critici-demisionari, agenți ai p.c.r. recrutați în domeniul culturii. Ei nu puneau chestiunea, nu formulau o ipoteză nu antamau o controversă, ci decretau. Teza lor era fără drept de replică. În numele patron lor lor de la c.c., luau decizia unui asasinat literar, dublat de unul cetățenesc. Nefericirii autori ce nu conveneau ideologiei roșii erau condamnați la tăcere și, nu de puțin ori, la chinuitoare persecuții, inclusiv la temniță, care le curmau ori le scurtau existența. Asadar condamnarea la moarte nu era o metaforă! În condițiile unei dezbateri deschise, democratice, nici o sentință critică, oricît de severă, nu reprezintă decît un punct de vedere, care poate fi combătut de către oricine nu e de acord cu el. Nici o amenințare nu planează asupra celor contestați, aceștia putîndu-se apăra singuri ori prin intermediul suporteriilor și admiratorilor lor, într-o perspectivă nelimitată. Ironia sorții face ca unii dintre autorii ce ne decepționează mai virtos în etapa de după decembrie '89 să beneficieze de situații administrative și pecuniare coruscante, să dispună de o vervă infatigabilă, de obraz pletoare și de energii descărcate, care desfid mai mult că orice gîndul extincției. Oprobiul public, ca să nu mai vorbim de sancțiunea criticilor, pare a le prii.

3. Un polemist, pentru a fi crezut, trebuie să aplice un criteriu ferm, fără excepție. Am constatat că amendați scriitori pentru simplul fapt de a practica o critică sociologică, să spunem, în vreme ce treceti sub tăcere idolatrii stalinismului, din timpul „Gulagului nostru național”, pentru a vă cita, Ioan Alexandru nu a dedicat, totuși, texte imnice lui Stalin. V-ați pus vreodată în situația de a alege? Iertăm totul sau spunem totul? Pentru că din această dilemă nu putem ieși nici cît personajul lui Caragiale...

Sînt puțin surprins că-mi adresați o asemenea întrebare. Cei ce m-au cîlit cu oarecare atenție și-au putut da seama, nădăjduiesc că n-am folosit nicio dată două măsuri în aprecierea demistilor morale, de care am început a mă ocupa, între primii încă în primele momente în care cenzura s-a relaxat, în jurul anului 1965. Nu știu să fi făcut nici o excepție și nu cred că se găsește în scrisul meu vreodată de vagă apărare ori indulgență vinovată față de vreun colaborator socialist de ieri, de alături ori de azi. Atît cît au permis „forurile tutelare” să-mi tipăresc opiniile, acestea au apărut în formule ce nu o dată mi-au atras represalii, de la pierderea, pentru mulți ani, a serviciului pînă la percheziții și confiscări de manuscrise. Altdoma unui soldat trecut prin mai multe campanii, obrazul meu sufletește poartă pentru totdeauna creștăturile lor... Din 1944 s-au produs în literă românească trei valuri de oportunism, fiecare cu particularitățile sale, dar, în esență, la fel de nocive. Primul e cel al realismului socialist, pionierat virulent al aservirii totale a scrisului față de propaganda de partid, potrivit calapoadelor stalinist-đdanoviste, Al doilea aparține adulatoriilor lui Ceaușescu. Al treilea alcătuiește aportul noilor zelatori prezidențiali. Pe cînd cel dinții oportunism s-a măcinat oarecum de la sine, în circumstanțele

INTERVIURILE LUCEAFĂRULUI

scurtei liberalizări dintre 1965 și 1971, cel de-al doilea, prăbușit teoretic o data cu dispariția faraonului, s-a reactivat sub flamura piraterească a fascisto-comunismului și, explicabil, a găsit afinități cu exponenții celui de-al treilea, care fac vizite la Cotroceni, combat Uniunea Scriitorilor, Europa liberă, Alianța Civică, „politizarea” revistelor literare ș.a.m.d. Partiturile lor sînt în bună parte comune. Mi se pare că n-are rost acum a mai demonstra amănunț nulitatea lui A. Toma ori cumplita decădere a unor M. Beniuc, E. Jebeleanu, M. Banuș, N. Cassian, Cicrone Theodorescu, în perioada bine remuneratei lor adaptări, ori indreptățita uitare în care au căzut Mișu Dragomir, Marcel Breșlau, Eugen Frunză. Fenomenul e clasat. Mi-am spus răspicat cuvîntul în această privință și reiau chestiunea dacă e vorba de cite un vechi dogmatic încă „verde” (vreau să spun activ, ale cărui propoziții sînt ascultate cu un eteroclit respect, ca și cînd trecutul său puțin onorabil nici n-ar fi existat), de felul lui Ov. S. Cîrnoianu, unul din corifeii dogmatismului din critica noastră. Dar la ordinea zilei se află noii cavaleri ai conjuncturii post-revoluționare. Aceștia ne solictă cu deosebite atenție, pentru că în conceptul lor machiavelic de „cultură fără politică” citim o gravă amenințare pentru viitorul spiritualității noastre. Sînt convinși că manevra estetizantă e mai primejdioasă chiar, în plan literar și artistic, decît extremismul sovînic și agresiv, care se descalifică prin ineseși mijloacele sale violente, prin clamarea sa de prost gust. Ea arborează masca unei anume imparțialități, manipulează un anume bun simț, dispunînd de o destul de largă audiență într-un mediu de belferi, învățăcei și cetățeni mai puțin cunoscători ai culiselor vieții culturale, dornici a se sprijini pe factori „consacrați”, pe conveniențe universitare și academice... Să revin însă la întrebarea dv. Nu se pune chestiunea de a ierta sau nu, ci de a spune „adevărul” pe care Titu Maiorescu îl socotea indispensabil în viața unui popor. Iar în acest caz nu e vorba de-a „alege”, adică de-a avea preferințe sau idiosincrasii, ci de-a proceda onest, aplicînd aceleași criterii etice tuturor, indiferent de valoarea literară (care nu poate funcționa ca o „imunitate parlamentară”, să zicem, cu atît mai mult cu cît compromisul moral o alterează), indiferent de relațiile noastre personale, a căror empirie e atît de derutantă. E. Lovinescu ne-a oferit un exemplu emoționant, conservîndu-și propozițiile critice favorabile referitoare la autori ce l-au dezamăgit în viața curentă precum Ion Barbu, Camil Petrescu, Liviu Rebreanu ș.a. Îl amintiți pe Ioan Alexandru. E drept că acesta n-a închinat imnuri lui Stalin, ci

lui Dumnezeu și patriei. Dar în cîntecelor din urmă în contextul trîului luminozitatea lor excesivă, aură orbitoare care contrasta cu mizeria gresivă a patriei reale în plus pînă în vechiul Luceafăr al lui N. D. Telată și M. Ungheanu, atît de puțin constituită, alături de Ș. Ș. lui Eugen Barbu, cel mai de sear al propagandei comuniste și al nării va-orilor naționale, acordă sale rolul unei diversioni. Există te căi de a-l sluji pe Anticrist, manifeste, altele tainuite. Sint destul de încăpătoare pentru a cîin ele nu numai crucea, ci și ciocanul. Ar fi înșurșat a-i reproșuri! Imne! multiplificate la ex-n-a stat la închisoare precum G. Calciu-Dumitreasa! Inșă ne putreba de ce n-a protestat public: va îndelungatei și crudei, revoluției detenții a preotului martir al creștine si al conștiinței civice? lățul se exprimă în vreme de cări riscuri și jertfe, nu în vreme rașei, cînd poate fi apreciat de latura sa pitorească, stîrnînd voa unei costumatii de carnaval et

4. Este adevărat că G. Călin scris „Scrinul negru”, care nici o carte compromițătoare, dar cu un susținător adevărat al puterii, vut de suferit nedreptățile sociale care le cunoaștem? Aceste probleme pun eu însuși cu toată detașarea fost redus la tăcere un timp și ceastă perioadă mi s-a topit și o Colaboraționismul însemnă foioșonoase. Pun sub semnul întrebării valabilitatea aplicării principiului înșurzitor ca la nedreptatea lor dăuăm pe a noastră!

Da, este adevărat că G. Călin scris Scrinul negru, roman întere pagini strălucitoare dar în care și prelingerii ale doctrinei partidunist, în speță ca omnierea un goriil sociale decimate de aceasta cum a scris ș numeroase articole g zate și chiar propagandiste, de care infățisau caricatural, în anuigle ai comunizării, figurile unor Maniu, Dinu Brătianu, C. T. Teli pînă la cele care colportau teoretic realist-socia listă și la recon lor trei rapoarte ale tarlorour sovietice, tovarășul Andrei Alexă đdanov: Tot Divinul critic a pr sub cupo'a Academiei, un panec hnat lui A. Toma, în momentul Blaga Argezei, Ion Barbu erau cîi fără milă în purgatoriul de și al interdicției. Lui Adrian Ma atunci un apropiat al său, care-ma nedumerirea, îi răspundea cu că n-o face pe gratis. Trist, dar rat! Ce putem face? Nu putem ge geniul călinescian, una din supreme ale literelor noastre, în nu putem trece cu vederea at reprobabile ale Divinului. Trebu judecăm ca pe o mare personalit tradicțorie, cu mulțumirea ca sale prevalează, că opera sa, în blu, nu e destabilizată de defecte lui. Și totuși, și acesta a fost ur tare. Tin mînte că Marin Preda, după cum mi s-a spus, fiindcă ncscu n-a acordat atenție Mordil' ocăru cu sete, infățisîndu-mi c ajutorul unor gesturi obscene (v rîndul meu ocărît din nou, dar j ceas'a este realitatea!), felul în fant... conceput marel critic, cu gancă! Chiar dacă singele său o asemenea sursă, nu acest lucru portanță! Deși creator de excepcălinescu n-a avut o conduită c justifice aprecierea lui drept un tar etic, precum, bunăoară, mento rătorului. Vocația sa poartă amp nei versatilități, a unei excesive m a unor tropisme ce n-au scăpat vate nici înainte de 1944. Regim nist l-a făcut să cadă cel mai i ispită, fără a-i acorda răsplată se aștepta, ca să spun așa, „raspl fei ne-patriotice”. Divinul a intru tuație caracteristică de exploa ctre opresori a unui „tovarăș di în zig-zag-uri nedemne, pe care noscut-o și alți aspiranți la cari alianță cu totalitarismul, precum caz clasic — Gheorghe Tătărăsc boraționismul, ca să repet cuvî de Tupan, înseamnă și ponoase, mai foloase! G. Călinescu și-a calculul, bizuîndu-se pe prezum onorabilități de tip burghez a rului său de afacere ideologică, n-o avca. După ce și-a însușit

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE

văzută de Ion Cucu

VIRGIL
MAZILESCU

...Va fi liniște, va fi seară...

Impreună cu Marius Robescu, Valeriu Cristea
și Marcel Mihalăș

I. Peltz, Ion Biberi și Constantin Noica în ziua primirii
Premiului special al Uniunii Scriitorilor pe anul 1979

acesta l-a abandonat, punindu-l în situații oensatoare, oferindu-i cu intirziere și nu fără condiționări permanente, citeva avantaje derizorii, între care titlul de deputat al M.A.N., adică de manechin de lux într-o adunare de manechine de cea mai ordinară factură. Astfel a luat sfârșit visul său de a se înălța pe treptele politice cele mai înalte, aidoma unor M. Sadoveanu sau C.I. Parhon! Ultima etapă a biografiei autorului **Vieții lui Mihai Eminescu** este plină de învățăminte pentru rezultatele la care duce pactul cu Diavolul totalitar. Dar parcă Diavolul post-totalitar e mai parolist? Vom trăi și vom vedea!

5. Volens-Nolens, am traversaș cu toții o perioadă de frigider, cum spunea cineva. Pe dv. ce v-a susținut moral pentru a ajunge acum și aici? Aveți, totuși, ce vă reproșa?

M-a susținut crezul, îndrăznesc a preciza, neliștit de o notă de ingenuitate, în biruință, ca în basme, a dreptății, a bunului-simț, a valorii. Crez pus la aspre încercări, tot ca în basme, într-un climat nu numai al prohibițiilor, intimidărilor, presiunilor, lipsurilor de tot felul, al reprimărilor dure, dar și al trădărilor poivălent motivate și meșesugit nuanțate, într-o barocă priveliște descumpănitoare. M-am strădui, în așteptarea fabuloasă a unor zile mai bune, care s-ar fi putut să nu vină pină la sfârșitul vieții mele (mă gândesc nu o dată, cu stringere de inimă, la atîția contrați de bună calitate care au închis ochii fără a fi văzut căderea tiraniei), m-am strădui a rămâne consecvent cu opțiunile și cu aspirațiile mele estetice și sufletești. Ca student în primul an, la Școala de literatură, am fost exmatriculat pentru o vizită făcută lui Tudor Arghezi, pe atunci încă pus 'a index, și altele la sediul cenzaclului Sburătorul, unde am stat de vorbă cu soția lui E. Lovinescu. În anii următori ai studenției reluate la Cluj, n-am ezitat a-l frecventa pe Lucian Blaga, ceea ce, evident, nu mi-a sporit sansele de a primi, la absolvire, o bună repartiție. Mai exact spus, n-am primit nici una! Nesupunindu-mă rigidelor canoane ale anilor '50, m-am văzut silit a întrerupe un abia început fir de activitate publicistică, în poezie și critică, declarat fiind „idealist”, „cosmopolit”, „critic de salon”, dat, în repetate rânduri, drept un exemplu negativ din rîndul tinerilor. Revisitele s-au ferit a mă mai tipări... Revenind în viața literară, în 1965, ca redactor al reînființatei reviste **Familia**, cu ocazia scurtei „primăveri” ideologice, care urma a se încheia o dată cu tezele hibernale din iulie, am înțeles a-mi exprima părerea pe șleau, cu primejdia de a-i indispupe pe unii autori influenți și, indiscutabil, a contraria linia oficială. Am evitat cu oroare a mă alina laudatorilor de partid, colindătorilor nuterii abuzive, diplomatilor și aranșorilor de situații și situații. Nu m-am dat în lături, în schimb, a-i pune în chestiune pe cei mai cunoscuți oportuniști și impostori, a vesteji cele mai frapante fețe ale artificului poruncit de instanțele totalitare. Comentariile despre Adrian Păunescu, M. Ungheanu, Dan Zamfirescu, ca și despre Mihai Beniuc, Maria Barus, Paul Georgescu, Ov. S. Crohmălniceanu, M. Petroveanu etc., cele despre proletcultism, despre protocronism, despre poezia festivă și patriotardă, despre tendința de înăbușare a polemicii, despre conformismul oficios, despre rolul malign al culturnicilor, replicele date frecvent periodicelor rău famate precum **Săptămîna** și **Lucafarul**, socotesc că nu mi-au necăștit conștiința, care a refuzat orice prestație omagială orice formă de complicitate cu formulele propagandistice. Am re'eval și unele aspecte tranzacționale ale scrisului lui Eugen Simion, încercările d-sate de a mușamaliza colaboraționismul, de a idiliza tabloul literaturii contemporane, într-o perioadă în care exegeții beneficia de e'ogii ca și unanime... La colocviul național de poezie de la Iași, m-am ridicat fațăș împotriva imixtiunilor partidului în sfera creației, avînd bucuria unor calde și repetate aplauze, care mi-au dovedit că am pus degetul pe rană. Consecințele „nesăbuiților” mele n-au intirziat a se arăta. Datorită unei abile combinații de motive administrative și politice, am fost scos din slujba de redactor al revistei orădene, în 1974, printr-un abuz strident, și prigonit fără încetare, pină la finele regimului trecut, căruia nu i-am acordat umilul meu gir, împiedicat a mă căpăta vreun serviciu, chiar și a mă locuș într-un centru cultural. Dacă am a-mi reproșa ceva? Nimeni nu e perfect iar eu sînt departe de a fi incintat de mine însumi... Regret că de la opoziția mea cantonată în perimetrul literar și cultural n-am putut trece la acțiunea politică directă. Surghiunit într-o localitate modestă, rupt de mediul colegilor de breasla și aflat sub o permanentă supraveghere, uncoi chiar sub chipul insidios al unor „țineri” care-mi cereau sfatul sau ajutorul pentru a se introduce în preajma mea, și a ghida potera securității, socotit un fel de „oaiie neagră” a țîrgului, cu atît mai neagră cu cît era lăudată la Europa liberă, riscam, mai mult, poate, decît alții o arestare, în urma căreia mama mea suferindă ar fi rămas fără nici un sprijin. Nu e o scuză, ci numai o explicație...

6. Sinteți considerat de către mulți comentatori drept un critic de mari resurse, iar, în domeniul foiletonului, poate cel mai avizat. Luciditate, precizie, plasticitate a comentariului. Am vrea să auzim părerea dv. asupra acestei specii literare.

Critica estetică, în cuprinsul căreia „foiletonul” e una din speciile cele mai funcționale, a cunoscut (și cunoaște încă), în unele medii, un oarecare discredit. Și aci, dincolo de injurierea metodologilor ce se află actuale în categoric reflux, e decelabilă o influență a dogmatismului. Domeniu prin excelență al libertății de impresie și expresie, de orientare și opinie, comentariul literar a fost împins spre o zonă „științifică”, raționalizabilă, deci mai ușor de stăpînit, admitîndu-se și excesele unei tehnocrații la modă, deci aptă a fi circumscrișă unui limbaj ezoteric, care-și avea avantajele incontestabile, în sensul opacității temelor, al dezontologizării. Firește, fenomenul a fost mult mai complex și nu se poate nega probitatea majorității adeptilor „criticii noi”, care aplicau cu încredere un neopozitivism european și american, chiar dacă nu fără intirziere față de ora sa mondială, pe șesul sterilizat de așteptări nesatisfăcute al literelor noastre. Dar consider că se poate face o paralelă între cultivarea unui estetism „de stat” și cea a unor metode ultrasavante, a unui „formalism” care altădată ar fi fost condamnat precum un produs putrefact, cît se poate de primejdios, al imperialismului monopolist, după cum s-ar fi roștit cu gravitate Ion Vițner. Ov. S. Crohmălniceanu ori Silviu Iosifescu. Schema subterfugiului era aceeași. Să revenim acum 'a planul propriu-zis literar. E un fapt în afara dubiului evoluș concepției critice, în ultimele decenii, de la critica artistică, tradițională, la una axiologică sau de context, într-un orizont asociacionist, pluridisciplinar. Apelînd la lingvistică, sociologie, psihanaliză, semiotică, antropologie, matematică etc., numeroși cercetători au lărgit bazele disciplinei, lășînd a se crede că îi pot conferi statutul de știință. N-a fost decît o reditare a utopiei pozitivistice a veacului trecut, cea a determinismului, utilă ca experiență speculativă și ca act de nutriție a intelectului critic, dar inaptă a anula nucleul estetic, subiectiv, neformalizabil al criticii, resortul adînc al ființării ei. Cu toate achizițiile sale intelectualiste, de la Taine și Brunetiere la Charles Mauron, Jacques Derrida, Gerard Genette, Jean-Pierre Richard, Hans-Robert Jauss ș.a., ea își păstrează o esență impresionistă, emoțională și o disponibilitate operatorie imprescriptibilă. Gustul nu poate fi înlocuit de nici o rețetă iar valoarea nu poate fi sortată de nici un aparat. Interpretarea criticii drept știință este și rămîne o inadecvare. Ce știință s-ar putea fonda pe un domeniu al inefabilului? Toți exegeții de seamă „antiimpresioniști” au fost dublați, de altminteri, de o sensibilitate acută, cultivată ca atare, ce le-a îngădui a-și întemeia exegezele pe un plan simpatetic, depășînd suficiența grilelor abstracte și recuzita schemelor, mai mult, sau mai puțin rebarbative, Taine însuș, după cum arăta E. Lovinescu, era, în fond un impresionist, deoarece a sa facultate mai resse este produsul unei fulgurații intuitive. Oare Gaston Bachelard sau Roland Barthes n-au fost structuri artistice, exprimînd o prospețime intelectuală și o manieră emoțională de a percepe creația literară, în afara căroră discursul 'or ar fi răscat caducitatea? „Foamea de idei” a exegezei literare es'e explicabilă și ea se cuvine neintrupt potolită, însă aceasta nu trebuie să ne facă a uita că principiul criticii e spiritul de finețe și nu cel de geometrie. Rigoarea sa e de natura intuitivă, a sensibilității, a darului înțelării. Fiică a literaturii, în sensul larg al termenului ce include marea problematică umanistă, critica rămîne, orice s-ar spune, o manifestare a literaturii conștientizate, dar nu denaturate. A o desensibiliza, a-i îngrădi libertatea de mișcare, a o supune unui sistem rigid înscamnă a aten'a la condiția ei. Pe scurt spus, critica va fi, în stratul său determinant, o funcție estetică ori nu va fi deloc. Oricît contrariază o asemenea poziție, ce nu contes'tă, totuși, transformarea vechului impresionism, informat de varii'e cuceriri intelectuale ale timpului, sincronizat cu evoluția conștiinței umane în genere, literarul poate fi înțeles și comentat specific doar în virtutea sensului său estetic. Incursiunile altor discipline în domeniul său, oricît de ingenioase și de erudite, nu pot avea decît un interes particular, auxiliar, stimulat în direcția facultativă a unor asociații variabile. Oricîtă „ingustime” pare unora a conține esteticul în sine, el se definește primordial prin autonomia sa, idee ce nu și-a pierdut cituș de puțin valabilitatea, în pofida ultimelor asiduități științizante... Aviz unora din editurile noastre care, aflate încă sub impactul inalelor prejudecăți ideologice, suspectează și tergiversază apariția cărții de critică închinată actualității, de regulă estetică și mai mult sau mai puțin fragmentară, așa cum e însăși viața spiritului în raport cu arta, în favoarea „sintezei” sub care se înțelege adesea un mamut puț'n viabil, gen Ion Rotaru sau Dumitru Micu sau cine știe ce tratat ilizibil născut de un colectiv, răspunzînd protecției de sine, morbid-hipertrofice, a dictaturii. Simptomatic, autoritățile ceausiste au preconizat elaborarea și au susținut publicarea unora din aceste tomuri indigeste în care credeau a se oglîndi convenabil. Povestea apariției volumului III al Istoriei lui Ion Rotaru este, pentru cei ce o cunosc, pe cît de tristă, pe atît de relevantă!

Interviu realizat de
Marius Tupan

— va urma —

